

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

(MESLEKÎ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ)

BÜRO YÖNETİMİ VE SEKRETERLİK

HUKUK TERMİNOLOJİSİ

ANKARA 2008

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).
- Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.
- Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.
- Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşılabilir.
- Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.
- Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. TİCARET HUKUKU VE SERMAYE HUKUKU	3
1.1. Ticaret Hukukunun Temel Kavramları	3
1.1.1. Ticaret Kanunu ve Uygulama Alanı	3
1.1.2. Ticari İşletme	5
1.1.3. Tacir ve Yardımcıları	6
1.2. Sermaye Hukuku Tanımı	11
1.2.1. Şahıs Şirketleri	11
1.2.2. Sermaye Şirketleri	15
1.2.3. Kooperatifler	18
UYGULAMA FAALİYETİ	19
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	20
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	22
2. Yargı Kavramı ve Unsurları	22
2.1. Anayasa Yargısı	24
2.2. İdarî Yargı	27
2.3. Askeri Ceza Yargısı	28
2.4. Askeri İdari Yargı	30
2.5. Adli Yargı	30
2.6. Medeni Yargının Görev Alanına Giren Davalar	32
UYGULAMA FAALİYETİ	34
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	35
ÖĞRENME FAALİYETİ-3	37
3. İCRA İŞLERİ VE İDARE HUKUKU	37
3.1. İcra-İflas Hukuku	37
3.1.1. İcra Türleri	38
3.1.2. İcra Teşkilatı ve Görevleri	39
3.2. İdare Hukuku	41
3.2.1. İdari Teşkilat	41
3.2.2. İdari Personel	42
3.2.3. İdari İşlemler	47
3.2.4. İdarenin Denetimi	48
UYGULAMA FAALİYETİ	49
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	50
MODÜL DEĞERLENDİRME	52
CEVAP ANAHTARLARI	54
ÖNERİLEN KAYNAKLAR	56
KAYNAKÇA	57

AÇIKLAMALAR

KOD	340H00001
ALAN	Büro Yönetimi ve Sekreterlik
DAL/MESLEK	Hukuk Sekreterliği
MODÜLÜN ADI	Hukuk Terminolojisi
MODÜLÜN TANIMI	Öğrencinin hukuksal belgeleri ayırt ederek, yazışma ve dosyalama işlerini doğru yapmasını sağlayacak bilgiler içeren bir öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/32
ÖN KOŞUL	
YETERLİK	Yazışma ve iletişimin hukuk terminolojisine uygun olmasını sağlamak.
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Hukuksal belgeleri ayırt ederek, yazışma ve dosyalama işlerini doğru olarak yapabileceksiniz. Amaçlar <ol style="list-style-type: none">1. Ticaret hukuku ve sermaye hukuku temel bilgisini kullanarak doğru yazışma ve dosyalama yapabileceksiniz.2. Yargı ve unsurlarını kavrayarak, davanın açılması ve yürütülmesi ile ilgili yetkili mahkemelerin isimlerini ve dava dilekçelerini doğru ve hatasız olarak yazabileceksiniz.3. İcra işleri ve idare hukuku bilginizi kullanarak itiraz ve dilekçe örneklerini hatasız olarak yazabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Bilgisayar, avukatlık yazılımı, büro araç ve gereçleri
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	<ul style="list-style-type: none">➤ Modülün içinde yer alan her faaliyetten sonra, verilen ölçme araçlarıyla kazandığınız bilgileri ölçerek kendi kendinizi değerlendirebileceksiniz.➤ Öğretmen, modül sonunda size ölçme aracı (test, çoktan seçmeli, doğru yanlış vb.) uygulayarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Hukuk sekreteri adliye teşkilatı, barolar, avukatlık büroları, hukuk müşavirlikleri gibi kurum ve kuruluşların yazılarını yazan, kayıtlarını tutan kişidir.

Hukuk sekreteri avukatlık bürosunda çalışıyorsa(davacı kişi avukatına vekâletname verdikten sonra) konu üzerinde avukatın hazırladığı yazıyı (dilekçeyi) usulüne uygun olarak bilgisayarda yazar ve adliyeye götürür. Adliyeden davalar ile ilgili gelen her tür yazıyı ilgili dosyaya takar. Duruşma günlerini izleme defterine kaydeder. Makbuzları hazırlar ve imzalattırır, gerekli mahkeme harçlarını ve diğer masrafları hesaplar, yatırılması gereken paraları ilgili yerlere yatırır. Baronun kendisine verdiği kart (bir çeşit yetki belgesi) ile adliyeden veya icra dairesinden dava ile ilgili evrak kopyasını alır.

Tüm bu işlemleri yapabilmek için hukuk alanındaki temel kavramları bilmek, mahkemeleri ve görev alanlarını iyi ayırmak gerekmektedir. Bu modülde size ticaret hukuku, sermaye hukuku, yargı kavramı, makamları ve unsurları, idare hukuku, icra iflas hukuku hakkında temel bilgiler verilecektir. Bu modülde yer alan bilgileri öğrendikten sonra hukuk ile ilgili birçok kavram artık size yabancı gelmeyecektir

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Ticaret hukuku ve sermaye hukuku temel bilgisini kullanarak doğru yazışma ve dosyalama yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Ticaret sicil gazetesi hangi amaçla yayınlanmaktadır? Araştırınız.
- Çevrenizdeki ticari işletmelerin hukuki yapılarını araştırınız.
- Ticari hayatta nakit para yerine hangi ödeme araçları kullanılır? Araştırınız.
- Çevrenizdeki şirketlerin türleri hakkında bilgi ediniz.
- Türk Ticaret Kanunu ne zaman kabul edilmiştir? Araştırınız?

1. TİCARET HUKUKU VE SERMAYE HUKUKU

Ticaret hukuku, gerçek veya tüzel kişiler(şirket, vakıf, dernek, belediye vb.)arasındaki ticari ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının tümü olarak tanımlanabilir. Özel hukukun bir dalıdır. Ekonomik hayatı düzenler. Ekonomik ilişkiler en genel çizgileriyle üretim-tüketim sürecidir. Ticaret hukuku bu üretim tüketim sürecini düzenler.

Sermaye hukuku, şirketlerin kuruluş, faaliyet ve sona erme işlemlerini düzenleyen hukuk dalıdır.

Öncelikle ticaret hukuku, daha sonra sermaye hukuku açıklanacaktır.

1.1. Ticaret Hukukunun Temel Kavramları

1.1.1. Ticaret Kanunu ve Uygulama Alanı

Türk Ticaret Kanunu 1956 yılında kabul edilmiş ve 1 Ocak 1957'de yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, ticari işletme başta olmak üzere temel kavramları, ticaret şirketlerini, kıymetli evrak türlerini, deniz ticaretini ve sigorta sözleşmesini yaklaşık 1400 madde içinde ayrıntılı olarak düzenlemektedir. Türk Ticaret Kanunu yedi bölümden oluşmuştur;

- Başlangıç: T.T.K'nın(Türk Ticaret Kanunu) uygulama alanını, ticari hükümleri, ticari davaları, ticari işlerde zaman aşımı gibi hükümleri düzenlemiştir.

- Birinci Kitap: Ticari işletme, tacir, ticaret unvanı, ticaret sicili, haksız rekabet, ticari defterler, cari hesap ve tacir yardımcısı konularını düzenlemiştir.
- İkinci Kitap: Ticaret şirketlerini düzenlemiştir.
- Üçüncü Kitap: Kıymetli evrak niteliğindeki senetleri ve taşıma işlerini düzenlemiştir.
- Dördüncü Kitap: Deniz ticareti ile ilgili kuralları düzenlemiştir.
- Beşinci Kitap: Sigorta Hukukunu düzenlemiştir.
- Son Hükümler: Kanuna sonradan eklenen hükümler ile kanunun yürürlük hükümlerini ve kaldırılan hükümleri düzenlemiştir.

Türk Ticaret Kanunu'nun dayandığı temel öge ticari işletmedir. Bu nedenle Türk Ticaret Kanunu'nun uygulama alanı, ticari işletmelerde gerçekleştirilen ticari işlerdir. Ticari işten ne anlamak gerekir? Öncelikle Türk Ticaret Kanunu'nun 3. maddesinde sayılan (ticarethane, fabrika ve ticari şekilde işletilen müessese)tüm iş ve işlemler ticari iştir. İşin kim tarafından yapıldığı önemli değildir. Yukarıdaki kavramları kısaca açıklayacak olursak;

- **Ticari İşletme:** Ticarethane, fabrika ve ticari şekilde işletilen diğer müesseselerdir.
- **Ticari İş:** Bir ticari işletme ile ilgili olan her iş ticari iştir.
- **Tacir:** Bir malı veya hizmeti para veya diğer bir mal karşılığında değiştirme işini kendisi için meslek edinen kimseye tacir denir.

Türk Ticaret Kanunu zaman bakımından kanunun yürürlüğe girdiği tarihten (01/01/1957) sonraki ticari işlere uygulanır.

Türk Ticaret Kanunu yer bakımından Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki ticari işlere uygulanır.

Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan bütün hükümler ticaridir. Ancak Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulanabilmesi için her iki tarafında tacir olmasına gerek yoktur. Türk Ticaret Kanunu'nun düzenlemiş olduğu işlem, fiil, işler ve bunlarla ilgili hükümler kanun gereği ticaridir. Bunlara Türk Ticaret Kanunu'nun hükümleri uygulanır. Örneğin, iki memur arasında düzenlenen bir bonoya Türk Ticaret Kanunu'nda belirtilen hükümler uygulanır. Bir öğretmenin bir tacirle yaptığı alım satım sözleşmesi de ticari bir iştir ve Türk Ticaret Kanunu'nda belirtilen hükümler uygulanır. Ticari davalara ya asliye hukuk mahkemesi ya da asliye ticaret mahkemesi bakar. Asliye Ticaret Mahkemesi üç hakimli olup, Ankara, İzmir, İstanbul, Bursa, Mersin, Adana'da bulunmaktadır. Asliye Hukuk mahkemesi genel bir mahkemedir ve tek hakimlidir. Dava yanlış mahkemede açılmışsa ilk itiraz hakkı doğar ve 10 gün içinde yapılması gerekir.

1.1.2. Ticari İşletme

Ticarethane, fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer kurumlar ticari işletmedir.

Ekonomik hayatta karşımıza çıkan, para ve parayla ölçülebilen değerlerle ilgili faaliyet gösteren her ekonomik kurum, teknik anlamda mutlaka bir ticari işletme olmayabilir. Örneğin; döner sermayesini para yatırılarak tedavi olunan bir devlet hastanesi, bir okul kooperatifi, köy ihtiyaçları için harcanmak üzere para toplanan bir köy sandığı...

1.1.2.1. Ticari İşletmenin Unsurları

Kanun bir ekonomik kurumun Türk Ticaret Kanunu'na tabi bir işletme olup olmadığını anlaşılabilmesi için, şu üç unsurun bir arada bulunması gerektiğini ifade etmektedir.

➤ **Gelir sağlama amacı**

İşletme sahibinin amacı gelir sağlamak olmalıdır. Zarar edilmiş olması, durumu değiştirmez. Bir yazar kasanın bulunması veya kullandığı bir muhasebe programının bulunması tek başına kar amacının varlığını göstermeye yetmez. Bu açıdan işletme sahibinin kişiliği de önemlidir. Köy için para toplanıp harcanması ya da devletin hastane işletmesi kar amaçlı olmadığı için ticari işletme sayılmaz.

➤ **Devamlılık**

İşletmenin faaliyeti gelip geçici değil devamlı nitelik taşımalıdır. Örneğin; bir öğrencinin harçlığını çıkarmak için ayakkabı boyaması kar amacı taşımaya rağmen devamlı bir faaliyet değildir ve ticari işletme niteliği yoktur. Buna karşılık yazları açılan bir sinema ya da otel gelip geçici bir faaliyet olmadığından (her yaz açıldığı için) işletme sayılmaktadır.

➤ **Esnaf faaliyetini aşma**

İşletmenin faaliyeti çapı, esnaf faaliyetini aşmalıdır. Bir faaliyetin esnaf faaliyeti sayılabilmesi için, iki şartın olması gerekir. Birincisi yapılan faaliyet nakdi (paraya dayalı) sermayeden çok bedeni çalışmaya dayanmalıdır. İkincisi ise kazancın ancak geçimini sağlamaya yetecek derecede az olmalıdır. Bir işletmenin esnaf işletmesi olup olmadığına bölge ticaret müdürü, oda ve dernek temsilcilerinden oluşan bir kurul karar verir. İşletme vergi kanunlarında belirtilen gelir seviyesinin üzerinde bir gelir elde etmişse esnaf işletmesi değil, ticari işletmedir. Kurulun kararına karşı asliye hukuk mahkemesine 10 gün içinde itiraz edilebilir.

1.1.2.2. Ticari İşletmenin Hukuki Niteliği

İçerik açısından ticari işletme iki unsurdan oluşmaktadır.

➤ Maddi Unsur

Tacirin işletmeye tahsis ettiği mal ve haklardır. Maddi unsur yatırım mal varlığı ve döner mal varlığı olmak üzere ikiye ayrılır. Yatırım mal varlığı işletmeye sürekli olarak tahsis edilen varlıklardır. Örneğin; binalar, masalar, demirbaşlar vb... Döner mal varlığı ise işletmenin işleyerek ya da aynen piyasaya arz edeceği(sunacağı) emtiadan(maldan) oluşur. Örneğin; hammaddeler, mamuller.

➤ Maddi Olmayan Unsurlar

İşletmenin kurduğu ilişkiler, itibar, ticari sırlar, müşteri çevresi, ticaret unvanı, işletme adı, alacakları, kiracılık hakkı vb..

1.1.2.3. Ticari İşletmenin Devri Ve Rehni

Ticari işletme devredilirken “maddi olmayan unsurlar” mutlaka işletmeyle birlikte devredilmelidir. Maddi unsurun ise işletmenin faaliyetini asgari ölçüde sürdürmesine yetecek miktarının devri şarttır. Örneğin; işletmeye ait bir araç, işletmenin faaliyetini sürdürmesini engellemeyecekse devre dahil edilmeyebilir. Ticari işletmenin devri alacaklılara ve iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ancak devrin ticaret siciline tescil ve ilanı ile gerçekleşir.

Devir ile birlikte işletmenin borçları ve alacakları devralana geçer. Bu durum alacaklıların aleyhine olabileceğinden kanun, işletmenin borçlarından yeni borçlu(devralan) ile birlikte iki yıl süreyle devreden eski borçlunun da sorumlu olacağını kabul etmiştir.

Ticari işletme, sahibinin ölümü ile onun mirasına dahil olur ve mirasçılara intikal eder.

Rehin, bir menkul malın bir borca karşılık teminat oluşturmak üzere alacaklıya verilmesidir. Ticari işletmenin rehninde ise ticari işletme bir bütün olarak ticaret siciline kayıt düşülerek rehin edilir.

Taşınır eşya teslim edilmeksizin rehnedilmiş olur. Taşınmazlar ise tapu siciline usulüne uygun olarak ipotek ettirilerek rehn edilir. Ticaret unvanı ve işletme adı mutlaka rehine dahil edilmelidir. Dışarıda bırakılırsa rehin hükümsüz olur.

1.1.3. Tacir ve Yardımcıları

Türk Ticaret Kanunu'na göre bir ticari işletmeyi kısmen bile olsa kendi adına işleten kişiye tacir denir. Bu kişi genellikle işletmenin sahibidir. Ancak mutlaka böyle olması gerekmez. Örneğin; belediyeler gibi birçok resmi kurumun konaklama ve dinlenme tesisi vardır. Bunlar kurum tarafından ihale yoluyla döşenmiş olarak kiraya verilmektedir. Kiracı olan kişi bu yeri, karı ve zararı kendisine ait olmak üzere ticari işletme şeklinde işletmektedir. Bu kişi işletmenin sahibi değildir. Ancak işletmedeki sorumluluğun sahibi olduğu için tacirdir.

1.1.3.1. Tacir Sifatının Kazanılması

➤ Gerçek kişilerde tacir sıfatının kazanılması

Bir ticari işletmenin tamamını veya bir kısmını kendi adına işleten kişi tacir sıfatını kazanır. İşletmeyi kendi adına işletmeyen kişiler tacir değildir.

- Bir ticari işletme açtığını halka ilan etmiş veya ticaret siciline tescil ettirmiş kimseler henüz fiilen işletmeye başlamamış olsalar bile tacir sayılırlar.
- Küçük ve kısıtlılara ait bir ticari işletme bunlar adına veli ya da vasileri tarafından işletiliyorsa, tacir sıfatı küçük ve kısıtlıya ait olur. Veli veya vasi tacir olmaz.
- Evli kadınlar kocalarından izin almasalar dahi tacir sayılırlar.
- Ticaretten men edilmesine rağmen bir ticari işletme işleten kimseler de tacir sayılırlar (Örneğin askerler, noterler, avukatlar vb.).
- Bir ticari işletme işletmemekle beraber ticari işletme işletiyormuş gibi kendilerini piyasaya tanıtan kimseler veya hukuken varsayılmayan bir şirket adına, ortak sıfatı ile işlemde bulunan kimse iyi niyet sahibi 3. kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur.

➤ Tüzel kişilerde tacir sıfatının kazanılması

Kolektif, komandit, anonim ve limited şirketleri ticaret siciline tescil edildikleri zaman tüzel kişilik kazanırlar. Ticaret ortaklıklarında ortaklık(şirket) tacir ama, ortaklıkların kendisi tacir değildir. Örn: Limited şirket tacirdir ama, bu şirketin ortakları tacir değildir.

TTK'da yer almayan adi şirketin ortakları tacir, ortaklık tacir değildir. Çünkü adi ortaklığın tüzel kişiliği yoktur. Kısaca şirketin tüzel kişiliği varsa tacir şirket, yoksa tacir ortaklardır.

Kural olarak dernekler tacir sayılmazlar. Ama bir derneğin tacir olabilmesi için bir olumlu, bir olumsuz şartın olması gerekir. Bunlar;

- Kamu yararına bir dernek olmayacak,
- Amacına ulaşmak için ticari işletme işletecek.

Devlet, il, belediye, köy tacir olamaz. Fakat bunların kurdukları tüzel kişiler, tacir sayılırlar (Örneğin; belediyenin kurduğu bir turistik tesis tacirdir).

1.1.3.2. Tacir Olmanın Sonuçları

Tacir olmak, bu sıfatın sahibine bazı haklar verir ve bazı yükümlülükler yükler.

- Tacirler iflasa tabidir. İflas, borçlunun borcunu kendi rızasıyla ödememesi halinde alacaklının alacağını tahsil etmesinin özel bir yoludur. Ancak tahsil etmenin genel yolu icra takibi yapmaktır. Bu yol şu şekilde çalışır: Borcunu ödemeyen ya da ödeyemeyen borçlunun malları alacaklının talebi ile haczedilir (temel ihtiyaç malları hariç) ve satılarak parası alacaklıya verilir. Her bir alacaklı aynı yola başvurur. Tacirler işleri gereği çok sayıda kişiyle borç ilişkisine girer ve (para, mal, hizmet gibi) çeşitli şekillerde borçlanırlar. Mali durumunun zayıfladığını yani mallarının ve alacaklılarının borçlarını ödemeye yetmeyeceğini gören tacir ya da tacirin bu durumunu anlayan bir alacaklı, mahkemeye başvurarak tacir hakkında iflas kararı verilmesini talep eder. Talep uygun görülürse tacirin iflasına karar verilir. Bir iflas idaresi oluşturulur. Ticari faaliyetinin, tasfiyesine başlanır. Hiçbir alacaklıya ödeme yapılmadan, bütün alacaklılar ilan yoluyla alacaklarını listeye yazdırmaya davet edilir. Bu arada tacirin alacakları tahsil edilir. Malları satılıp paraya çevrilir. Ele geçen miktar alacaklılara alacakları oranında dağıtılır.
- Tacirler işletmelerini ticaret siciline tescil ettirmelidirler. Tescilden önce de tacir olurlar. Ancak tescilde gecikirlerse ceza ile karşılaşılırlar. Tacirler ayrıca ticaret ve sanayi odalarına da kaydolmalıdırlar.
- Tacirler basiretli bir işadamı gibi hareket etmelidirler. Yani geleceğe yönelik planlamaları doğru yapmalı ve ticari açıdan hoş görülemeyecek tedbirsizliklerin sonucuna katlanmalıdırlar. Tacirler bir sözleşmede yer alan kayıtları kabul etmeden önce dikkatle değerlendirmelidir. Örneğin bir müteahhit bir apartmanı yapmayı üstlenmiş, ancak daha sonra maliyet hesaplarını yanlış yaptığını ileri sürerek anlaşmadan caymışsa karşı tarafın gördüğü zararı gidermelidir.
- Tacirler yaptıkları ticari sözleşmelerde yer alan ücret ve cezai şartlarda indirim yapılmasını isteyemezler.
- Tacirler ticari işletmeleriyle ilgili olarak gördükleri iş ve hizmetler ile verdikleri paralar dolayısıyla önceden kararlaştırılmamış olsa dahi faiz ve ücret isteme hakkına sahiptirler.
- Tacirler arasında çıkan ihtilaflar (anlaşmazlıklar) hangi mahkemede görülürse görülsün ticari hükümlerin uygulanması suretiyle çözülür.
- Tacirler ihtar ve ihbarlarda özel şekle uymak zorundadır. Tacirler arasında yapılan bazı haberleşmeler önemli hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Kanun bu nedenle tacirler arası haberleşmelerin (ihbar ve ihtarların) ispatı kolay olan yollarla yapılmasını emretmektedir. Tacirler karşı tarafa yapacağı ihbar ve ihtarları, noter aracılığıyla, iadeli taahhütlü mektupla ya da telgrafla yapmalıdır.

- Tacirler ticari işletmeleri ile ilgili olarak sattıkları mallara ve gördükleri hizmetlere karşılık fatura vermek zorundadır. Faturayı alan taraf 8 gün içinde itiraz etmediği takdirde faturayı kabul etmiş sayılır.
- Tacirler karşı tarafın istemesi halinde teyit mektubu düzenleyip karşı tarafa iletmekle yükümlüdür. Teyit mektubu sözlü olarak telefonla veya telgrafla yapılan anlaşmanın daha sonra yazılı hale getirilmesidir. Karşı taraf teyit mektubunun içeriğine 8 gün içinde itiraz edebilir.
- Tacirler ticari örf ve adetleri bilmediklerini ileri süremezler. Kendileri hakkında uygulanmasına bu yolla engel olamazlar. Kanunu bilmemek mazeret sayılmayacağı gibi ticari örf ve adetleri bilmemek de mazeret sayılmaz.

1.1.3.3. Tacir Yardımcıları

Şekil 1.1: Tacir yardımcıları

Tacir bütün faaliyetlerini yalnız başına yürütemeyebilir, ihtiyacı nedeniyle yanında çalıştırdığı yardımcıları; yaptıkları görev, aralarındaki ilişkinin niteliği ve temsil yetkilerinin kapsamına göre çeşitli gruplara ayrılır. Yukarıdaki şemada bu gruplar gösterilmiştir.

Tüzel kişi tacirlerin kanundan doğan temsilcileri yardımcı değil bizzat tacir gibidirler. Organ durumundadırlar. Örneğin; anonim şirkete yönetim kurulu üyeleri, limited şirkete şirket müdürleri, kolektif şirkette yönetici ortaklar, organ olarak çalışırlar. Organların tüzel kişiyi temsil yetkileri ortaklık sözleşmesinden ve kanundan doğar. Ancak tüzel kişiler de aşağıdaki yardımcılarından yararlanırlar.

➤ **Ticari mümessil**

Tacirin en geniş yetkilere sahip yardımcısıdır. Yetkisinin çok geniş olduğundan tacir, istediği kişiye bu statüyü vermek ya da dilediği zaman geri almak hakkına sahiptir. Ticari mümessilin atanması zorunlu değildir. Ancak ticari mümessil atanmışsa yetkileri sınırlandırılmaz. Ticari mümessil atanmışsa ticaret siciline tescil edilmelidir. Ticari mümessilin yetkisine son verildiği de ticaret siciline tescil edilmelidir. Ticari mümessil sadece tacire ait olan bir gayrimenkulu satabilmek veya üzerine ipotek koydurabilmek için ve tacir adına kefil olabilmek için tacirden özel yetki almış olmalıdır. Ticari mümessil, olağan(günlük) işler olup olmadığına bakmaksızın, bunun dışındaki diğer bütün işleri taciri temsilen yapma yetkisine sahiptir. Ticari mümessil işletmenin bütün işlerini yürütme yetkisine sahiptir.

➤ **Ticari vekiller**

Tacir işinin başında sürekli bulunuyorsa ticari mümessil gibi çok geniş yetkilere sahip bir yardımcıya gerek görmüyor olabilir. Bu durumda ticari vekil atar. Ticari vekilin de temsil yetkisi vardır ancak onun yetkileri sınırlandırılabilir. Örneğin, sadece pazarlama ya da alım satım konusunda yetki verilebilir.

➤ **Acente**

Acentelerin kar ve zarar riskleri kendilerine aittir. Acente, bir ticari işletmenin ürettiği ürünü belli bir coğrafi bölge içinde satma işini devamlı olarak üstlenen kişidir. Kendisi tacirdir. Örneğin, sigorta acenteleri böyledir. Sözleşmelere aracılık ederler veya tacir adına taraf olarak sözleşme yaparlar. Acenteye taraf olarak sözleşme yapma yetkisi verilecekse bunun tescil ve ilan edilmesi gerekir. Acentenin yetkili bulunduğu coğrafi bölgede başka birine acentelik verilemez. Acente de aynı tür işi yapan başka tacirlerin acenteliğini alamaz. Acente yaptığı ya da aracılık ettiği sözleşmelerden dolayı ücrete hak kazanır.

➤ **Komisyoncu**

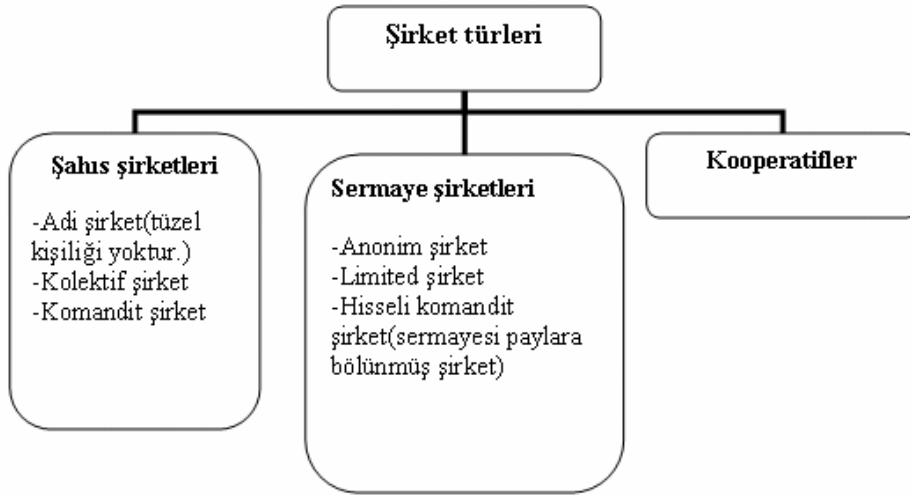
Komisyoncular bağımsızdır. Kendi iş yerleri vardır. Kar-zarar riski taşırlar. Komisyoncu, bir ücret karşılığında kıymetli evrak veya menkul eşyanın satımını üstlenir. Ancak acenteden farklı olarak bunu, malını sattığı tacir namına değil kendi adına ve müvekkili tacir hesabına yapar. Sözleşmelerde kendisi taraf olur. Alacak ve borçlar kendisine ait görünür. Ancak, sözleşmeyi kimin hesabına yapmışsa bu hak ve borçlar ona aktarılır. Örneğin; taşıma işleri komisyonculuğunda malını taşıtmak isteyen kişi komisyoncuya başvurur. Taşıma işini üstlenen bu kişi taşıma faaliyetini yapmaz. Taşıyacak kişiyi bulur, kendi adına pazarlığı ve sözleşmeyi yaparak malın taşınmasını sağlar. Karşılığında taşıma bedeli (navlun) üzerinden bir ücret alır. Komisyoncu acenteden farklı olarak tacire bağımlı çalışmaz. Birçok kişiyle diyalogları vardır.

➤ **Tellal**

Bir ticari sözleşmenin taraflarını bir araya getirip pazarlık aşamasında aracılık yapar. Taraflardan herhangi birisine sürekli bağlı değildir. Örneğin emlakçılık, bir tür tellallıktır. Emlakçı emlağı almak isteyen kişi ile satmak isteyen kişiyi bir araya getirerek aracılık yapar. Her iki taraftan da ücret isteme hakkına sahiptir.

1.2. Sermaye Hukuku Tanımı

Sermaye hukuku, şirketlerin kuruluş, faaliyet ve sona erme işlemlerini düzenleyen hukuk dalıdır. İki veya daha fazla kişinin ekonomik menfaat elde etmek amacıyla bir sözleşme düzenleyerek sermayelerini birleştirmeleri sonucu oluşan topluluğa şirket(ortaklık) denir. Ticari faaliyet yapan gerçek kişiler(insanlar); güçlerini birleştirmek, sorumluluklarını sınırlamak, kontrolü kolaylaştırmak, kolay kredi bulmak gibi sebeplerle bir araya gelerek ortaklık(şirket) kurarlar. Bu şirketlerden adi şirketin tüzel kişiliği yoktur. Diğer şirket türlerinin ortaklardan ayrı olarak bağımsız bir tüzel kişiliği vardır. Tüzel kişi; Belli bir amacı gerçekleştirmek için kurulmuş kişi veya mal topluluklarıdır. Kuran kişilerden bağımsız bir varlığa sahiptir. Örnek: Ahmet, Aslı, Hasan kendi başlarına birer gerçek kişidir. Her birinin kendine ait mal varlığı vardır. Bunlar bir araya gelip bir kolektif şirket kurduğunda şirketin bir tüzel kişiliği olmuştur (...Yayıncılık ve İletişim Tic. Ltd. Şti.). Artık bu şirketin mal varlığı Aslı'nın, Hasan'ın ve Ahmet'in mal varlığından bağımsızdır. Yapılan bütün sözleşmeler şirketin adıyla yapılır. Şirketin kendisine ait, hakları, borçları, mal varlığı vardır.

Şekil 1.2: Şirket türleri

Şekil 2'deki ortaklıklardan bazılarında(şahıs şirketleri) ortakların kişilikleri önemlidir. Sermaye şirketlerinde ise ortakların kişiliğinden çok şirketin sermayesi önemlidir.

1.2.1. Şahıs Şirketleri

Şahıs şirketleri ortakların kişiliğinin ön planda olduğu, şirketin sermayesinin miktarının çok önemli olmadığı şirket türüdür. Şirketin bir tüzel kişiliği olmakla birlikte(adi ortaklık hariç), gücünü ve piyasa itibarını kurucu şahıslardan alır.Şahıs şirketlerinde kural olarak her ortağın şirketi yönetim ve temsil hakkı vardır. Şahıs şirketlerinde, genellikle şirket borçlarından dolayı sorumluluk sınırsız ve müteselsildir (Komandit şirketlerde komanditer ortak hariç).

1.2.1.1. Adi Şirket

Tüzel kişiliği olmayan şirket türüne adi şirket denir. Tüzel kişiliği olmadığı için alacak ve borç doğrudan ortaklara aittir. İki veya daha fazla kimsenin ortak bir amaca ulaşmak için emeklerini ve mallarını birleştirmeyi kabul ettikleri bir sözleşme ile kurulur. Adi şirketler, bir ticari girişimi işletmek üzere, kanuna ve ahlâka aykırı olmamak şartıyla her türlü konuda kurulabilir. Adi şirketlerin kurulması hiçbir kayda ve formaliteye tabi değildir. Yazılı veya sözlü bir mutabakat(anlaşma) ile kurulabilirler. Ancak ihtilafları(anlaşmazlıkları) önlemek açısından yazılı yapılması faydalıdır. Adi şirketlerle ilgili ihtilaflara Borçlar Kanunu'nun hükümleri uygulanır.

Adi ortaklıkta, ortaklardan her biri ticaret unvanını sicile tecil ettirerek kullanabilir. Ortaklar, şirkete getirecekleri sermaye payını ve türünü serbestçe belirleyebilirler. Ortakların sermaye miktarı şirket sözleşmesinde gösterilmemişse, eşit olarak katıldıkları varsayılır. Müşterek gayenin(ortak amaç) gerçekleşmesine elverişli olmak üzere kanuna, ahlâk ve adaba aykırı bulunmayan her şey adi şirketlere sermaye olarak konulabilir. Örneğin;

- Para, alacak, kıymetli evrak ve menkul şeyler,
- İmtiyaz, ihtira beratları ve alameti farika ruhsatları gibi sınai haklar,
- Her çeşit taşınmazlar,
- Menkul ve gayrimenkul malların faydalanma hakları,
- Şahsi emek,
- Ticari itibar,
- Ticari işletme,
- Telif hakları, maden ruhsatları gibi ekonomik değeri olan haklar.

Kural olarak adi şirketin yönetimi, bütün ortaklara aittir. Ancak, bu durum güçlükler yaratabileceğinden, yönetim yetkisinin ortaklardan veya hariçten(dışarıdan) bir veya birkaç kişiye devri kararlaştırılabilir. Şirket sözleşmesinin değiştirilmesi veya yönetici ortağın belirlenmesi şirketi büyük ölçüde etkileyen işlemlerdir. Bu konularda alınacak kararlar önemli kararlardır. Şirket kararlarının bütün ortakların oybirliği ile verileceği öngörülmüştür. Her ortağın sermaye payına bakılmaksızın bir oy hakkı vardır. Oy hakkının sermaye payına göre hesaplanacağı şeklindeki sözleşmeye konulan hüküm geçersizdir. Adi şirket idarecileri, en az yılda bir defa ortaklara hesap vermek ve varsa karı dağıtmak zorundadır. Adi şirketlerde her ortağın şirketi denetleme yetkisi vardır.

Adi ortaklıkta borçlardan bütün ortaklar müteselsilen (zincirleme) sorumludur. Aynı şekilde ortaklar alacaklarından da müteselsilen alacaklıdır. Müteselsil sorumluluk: Alacaklıya karşı birden çok borçlunun her birinin borcun tamamından sorumlu olmasıdır.

Ortaklardan birinin ölmesi halinde, sözleşmede mirasçılarla devam edileceği kararlaştırılmış ise ya da bu kayıt olmamasına rağmen diğer ortaklar mirasçıları ortak olarak kabul etmişse ortaklık devam eder. Aksi halde sona erer.

Ortaklardan birinin ayrılmak istemesi halinde ortaklık sona erer. Geride en az iki ortak kalıyorsa bunlar kendi aralarında anlaşarak ortaklığa devam edebilirler. Ortaklardan biri, şirketin uyumunu bozuyorsa mahkeme kararıyla ortaklıktan çıkarılabilir. Kalanlar devam edebilir.

Adi şirket sona erince bir tasfiye bilançosu hazırlanıp tasfiyeye girilir. Mallar satılıp paraya çevrilir, alacaklar tahsil edilir, borçlar ödenir, geride bir şey kalırsa ortakların sermaye payları ödenir. Yine bir şey kalırsa kar var demektir. Kalan kar ortaklara dağıtılır.

Adi şirket, ortakların kişiliklerinin ön planda olduğu bir şirket türüdür. Ortakların birbirine güveni sarsılırsa ortaklık devam edemez. Hatta bu nedenle, yeni ortak almak için bütün ortakların bunu kabul etmesi gerekir.

1.2.1.2. Kolektif Şirket

Bir ticari işletmeyi, ticaret unvanı altında işletmek amacı ile gerçek kişiler arasında kurulan ve ortaklardan hiçbirisinin şirket alacaklılarına karşı sorumluluğunun sınırlandırmadığı şirket türüdür. Kolektif şirketin özellikleri;

- Kolektif şirket bir ticari işletmeyi işletmek amacıyla kurulur. Bu işletme kolektif şirket tüzel kişiliğine ait ticaret unvanı altında işletilir.
- Kolektif şirket ortakları yalnızca gerçek kişilerdir.
- Kolektif şirket ortakları ortaklığın borçlarından dolayı müteselsil(zincirleme) sorumludurlar.

Kolektif ortaklık sözleşmesi yazılı olmalı ve imzalar noterce onanmalıdır. Aksi halde adi ortaklık sayılır ve Borçlar Kanunu'nun hükümleri uygulanır. Kolektif şirketin tüzel kişilik kazanması için sözleşmenin ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi gerekir. Ortaklık sözleşmesinde bulunması gereken zorunlu hususlar şöyledir;

- Ortakların adları, soyadları, ikametgahları ve uyrukları
- Ortaklığın kolektif olduğu
- Ortaklığın konusu
- Ortakların şirkete vermeyi taahhüt ettikleri sermaye miktarı
- Ortaklığı temsile yetkili kimselerin ad ve soyadları, yalnız başına mı yoksa birlikte mi imza atmaya yetkisi oldukları.

Kolektif şirkette ortakların sorumluluğu şirket alacaklılarına karşı sınırlandırılmaz. Alacaklıların birinci muhatabı bir tüzel kişi olarak kurulan şirkettir. Borç şirket tarafından ödenmediği takdirde alacaklı ikinci derecede sorumlu olan ortaklardan dilediğine başvurabilir. Bütün ortaklardan borcun tamamından sorumludur. Borcu ödemiş olan ortak, diğer ortaklardan onlara düşen payı kendisine ödemelerini isteyebilir.

Kolektif şirkette işlerin yürütülmesi konusunda bütün ortaklar yetkilidir. Ancak sözleşmede bu yetki bazı ortaklara bırakılmış olabilir. Olağan(günlük) işlemleri yapmak konusunda her idareci ortak, tek başına yetkilidir. Olağanüstü(şirkete ait bir binayı satmak gibi) işlerde bütün ortaklar oy birliği ile karar vermelidir. Ortaklar şirket işlerini her zaman denetleyebilir. Ortakların şirketle rekabet etmeleri yasaktır. Bir ortak şirketin yaptığı işi ayrıca kendisi yapamaz. Rakip bir şirkette sorumluluğu sınırsız ortak ya da idareci olamaz. Sözleşme ile bu yasak kaldırılabilir.

Ortaklığa sermaye olarak her türlü iktisadi değer getirilebilir. Örneğin; para, mal, alacak hakkı, firma adı, marka, şahsi emek, hatta ticari itibar(ticari şöhret) sermaye olabilir. Sözleşmede aksi kararlaştırılmamış ise her bir ortağın kardan alacağına pay ve zarara katılımı(iştiraki) eşittir. Kar dağıtımı yıllık yapılır. Kolektif şirket mali durumu bozulmuş, borçlarını ödeyemez hale gelmişse sona erer. Ayrıca ortaklardan biri iflas etmiş ya da borçlarını ödeyemediği için alacaklıları şirketteki hissesini haczetmişlerse şirket sona erer(Bu durumda diğer ortaklara oy birliği ile bu ortağı çıkarıp hissesini verdikten sonra devam edebilirler.). Sona eren şirket tasfiye edilir. Tasfiyesi sona eren şirketin tüzel kişiliği de sona erer.

1.2.1.3. Komandit Şirket

Bir ticari işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla kurulan, tüzel kişiliği bulunan ve şirket alacaklılarına karşı ortaklardan bir kısmının sınırlı sorumlu, bir kısmının ise sınırsız sorumlu olduğu şirket türüdür. Komandit şirketlerde 2 tür ortak vardır;

➤ Komandite ortaklar

Şirket borçlarından dolayı sınırsız sorumlu(tüm mal varlığı ile) olan ortaktır. İdare ve temsil yetkisi bunlara aittir. Denetim yetkileri vardır. Rekabet yasağına tabidirler. Çünkü idare ve denetim sırasında şirketin sırlarını öğrenirler.

➤ Komanditer ortaklar

Şirket borçlarından sınırlı sorumlu(sermayesi kadar) olan ortaktır. Komanditer ortağa yönetim hakkı verilmez. Komanditer ortaklar için bir rekabet yasağı yoktur. Komanditer ortağın yönetim hakkı olmadığı için itiraz hakkı da yoktur. Ancak istisnai hileli işlemlere itiraz edebilir. Komanditer ortak denetleme hakkını iş yılı sonunda ve iş saatlerinde kullanmalıdır. Bu olağan denetleme hakkıdır. Önemli durumlarda mahkeme kararı ile denetleme yapabilir. Komanditer ortak şirkete kişisel emek ve ticari itibarını sermaye olarak koyamaz.

Komandit şirket kuruluş sözleşmesinde bulunması gereken hususlar şöyledir:

- Ortakların adları, soyadları, ikametgâhları ve uyrukları, hangilerinin komandite, hangilerinin komanditer ortak olduğu
- Ortaklığın komandit olduğu
- Ortaklığın konusu
- Komandite ortaklığın ticaret unvanı ve merkezi
- Ortakların şirkete vermeyi taahhüt ettikleri sermaye miktarı
- Ortaklığı temsile yetkili kimselerin ad ve soyadları, yalnız başına mı yoksa birlikte mi imza atmaya yetkisi oldukları,
- Komandite ortağın sermaye olarak koymayı yükümlendiği para miktarı
- Para niteliğinde olmayan sermayesinin değeri, eğer şahsi emek söz konusuysa emeğin kapsamı
- Komanditer ortakların koydukları veya koymayı yükümlendikleri nakit sermaye miktarı, paradan başka konan sermayenin değeri .

Komanditer ortak ortaklıktan payını devretmek suretiyle çıkabilir. Ancak payı devralan kişinin ortak sıfatını kazanabilmesi için bu devre diğer ortakların onayı gerekir. Komanditer ortağın ölümü şirketin infisahını(kendiliğinden dağılma) gerektirmez. Komandite ortakla ilgili hükümler ise kolektif şirket ortaklarında olduğu gibidir. Her iki ortağın tasfiye payı önce ortaklık sözleşmesi hükümlerine göre hüküm yoksa, kolektif ortaklıktaki usullere göre belirlenir.

1.2.2. Sermaye Şirketleri

Borçlarından sadece kendi mal varlığı ile sınırlı sorumlu olan şirketlerdir. Sermaye şirketlerinde şahıs şirketlerinde olduğu gibi ortaklar ve yöneticiler değil, sermaye ve mal varlığı ön plandadır.

1.2.2.1. Anonim Şirket

En az beş gerçek veya tüzel kişi tarafından kurulan esas sermayesi belli ve paylara bölünmüş, borçlarından dolayı alacaklılara karşı sadece kendi mal varlığı ile sorumlu ticaret şirketleridir. Bu şirketlerde sermaye önemlidir.

Anonim şirketler en az beş ortakla kurulur. Tüzel kişiler de ortak olabilir. Noterde imzalanan ana sözleşme, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın incelemesi ve izninden sonra ticaret siciline tescil ve ilan edilir.

Kuruluş sözleşmesinde ortakların neyi sermaye olarak getirecekleri yazılıdır. Değeri net olarak belirlenebilecek eşya sermaye olabilir. Anonim şirketlerde şahsi emek ve ticari itibar sermaye olamaz.

Şirketin girdiği ticari ilişkilerden doğan borçlarından sadece şirket sorumludur. Ortakların alacaklılara karşı sorumluluğu yoktur. Borç şirketin borcudur. Bu nedenle anonim şirkette sermayenin korunması önemlidir. Sahte(muvazaalı) işlemler yardımıyla sermayenin iade edilmesi, azaltılması yasaktır. Örneğin ortada kar yokken dağıtılması veya sermaye olarak getirilmiş olan bir malın değerinin olduğundan daha yüksek gösterilmesi yasak işlemlerdir. Bu gibi durumlarda alacaklılar, alacakları riske girdiği için itiraz edebilir ve dava açabilirler.

Anonim şirketlerde ortakların kişiliğinden çok sermaye önemlidir. Sermaye küçük paylara bölündüğünden ortak sayısı da fazladır. Bu durum sermaye miktarının artmasını ve büyük sermaye gerektiren işlerin yapılmasını kolaylaştırır. Bu tür şirketlerde ortaklığın devri kolaydır. Sermayeden belli bir oranda pay almak ortak olmak için yeterlidir. Ortak sahip olduğu payı başkasına satıp devrettiğinde yönetime katılma, kar payı alma, seçme ve denetleme gibi haklarını da devretmiş olur.

➤ **Anonim şirketlerin organları**

Anonim şirketlerde ortaklar bir genel kurul oluştururlar. Şirketi bu genel kurulda alınan kararlara yöneltirler. Kural olarak her payın bir oy hakkı vardır. Çok paya sahip olmak, yönetimde güçlü olmak demektir. Ortaklar genel kurulda yönetim kurulunu ve denetçileri seçerler. Yönetim kurulu üye sayısı en az 3 kişidir. Yönetim kurulu şirketi idare eder ve üçüncü kişilere karşı şirketi temsille görevlidir. Yönetim kurulu üyeleri, yanlış karar ve işlemlerden dolayı şirkete karşı sorumludurlar. Ancak yönetim kurulu üyelerinin şirket alacaklılarına karşı şahsi hiçbir sorumluluğu yoktur. Denetçiler genel kurul adına ortaklığı ve yönetim kurulunu denetlemekle görevlidir. Denetçi sayısı 5’den fazla olamaz.

➤ **Üçüncü kişilerle ilişkiler**

Bir anonim şirketle iş yaparken aşağıdaki hususlara bakılmalıdır:

- Şirketin faaliyet sahasının taraf olduğu bu işle ilgili bulunup bulunmadığına, yani o şirketin o işi yapmaya yetkili olup olmadığına,
- Şirketi temsil etmeye kimin ya da kimlerin yetkilendirilmiş olduğuna,
- Şirketin borç altına giriyor olması halinde, bu borcu ifa etmeye(ödemeye) yeterli sermayesi(net varlığı) olup olmadığına bakılmalıdır.

Yukarıdaki hususların tespiti için en güvenilir kaynak, şirketin genel merkez ya da şubelerinin bulunduğu yerlerde ticaret odaları tarafından tutulan resmi ticaret sicilinde yer alan kayıtlar ve belgelerdir. Gerekli kontroller yapılmazsa şu sorunlarla karşılaşılabilir:

- Bir anonim şirket, yetkili olmadığı bir konuda sözleşme yapmışsa bu sözleşme geçersizdir. Bu sözleşmeler borç doğurmaz, örneğin daire inşaatı üzerine kurulmuş bir anonim şirket beyaz eşya üretimi üzerine bir sözleşme imzalamışsa bu sözleşme geçersizdir.
- Yetkisiz temsilci tarafından yapılmış bir sözleşme anonim şirketi bağlamaz.

➤ **Anonim şirketlerin halka açılması**

Anonim şirkette pay, kıymetli evrak niteliğinde hisse senedine bağlanmış ise hisse senedine sahip olmak, paya sahip olmayı ifade eder. Anonim şirketler işi büyütmek üzere sermaye arttırabilirler. Bu amaçla yeni ortak bulmak için halka başvurabilirler. Yani halka hisse senedi satarlar. Bir şirket halka açılmışsa, ortak olan fakat şirketin idaresinde etkili söz sahibi olması mümkün olmayan bu kişilerin, haklarını korumak amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu adındaki resmi kurum tarafından özel olarak denetlenir. Ayrıca ortaların bizzat denetimini sağlamak amacıyla mali tablolar gazetelerde ilan edilir. Anonim şirketler ihtiyaç duydukları mali kaynağı bulmak için tahvil(borç para bulmak için çıkarılmış eşit değerli senetler) çıkarma yoluna da gidebilirler. Bu durumda şirket yine Sermaye Piyasası Kurulu'nun denetimindedir. Hisse senedi alan şirkete ortak olur, kar ve zarara katılır. Tahvil alan ise ortak değildir. Sadece şirkete borç vermiştir. Kara ve zarara katılmaz. Tahvil'in vadesi geldiğinde verdiği anapara ile birlikte tahvilin faizini de alır.

➤ **Anonim şirketlerin sona ermesi**

Sona eren anonim şirket tasfiye edilir. (Alacakları tahsil edilir, varlıkları satılır, borçları ödenir, kalan bakiye varsa ortaklara payları oranında dağıtılır.). Şirket bu dönemde yeni işlere başlayamaz. Mevcut işler tamamlanır. Tasfiye bitince şirket, ticaret sicilinden terkin edilir(silinir). Bu işlemle şirketin tüzel kişiliği sona ermiş olur.

1.2.2.2. Limited Şirket

İki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişi tarafından bir ticaret unvanı altında kurulan ve ortaklarının sorumluluğu koydukları sermaye ile sınırlı olan, esas sermayesi belirlenmiş şirketlere denir. Asgari (5.000 YTL) sermaye ile en az 2 kişi en çok 50 kişi ile kurulabilir. Kuruluş işlemleri anonim şirkete benzer. Tescil ve ilen ile tüzel kişilik kazanır.

Ortakların sorumlulukları anonim şirketteki gibi sermayeleri ile sınırlıdır. Limited şirketlerde de sermaye paylara bölünmüş olmakla birlikte bunun amacı ortakların şirkete karşı yükümlülüklerini belirlemektir. Her ortağın bir payı vardır. Paylar birbirine eşit olması gerekmez. Hisse senedi çıkaramazlar. Devir ortakların oy çokluğu ile alacağı bir kararla gerçekleşir. Kuruluş sözleşmesinde devir şartlarına bağlanmış, hatta tamamen yasaklanmış olabilir. Ortakların ortaklar kurulundaki söz hakkı sermayelerine göre belirlenir. Bu belirleme ortakların sahip olduğu payın toplam paylara oranına göre belirlenir. Örneğin, şirkette 5000 YTL. Sermayesi olanın 5 oyu varsa 7000 YTL. sermayesi olanın 7 oyu vardır.

Limited şirketler ortaklar tarafından hep birlikte yönetilir. Ancak ortaklar kurulunun kararı ile bu yetki ortaklardan birine veya birkaçına bırakılabilir. Dışarıdan biri de müdür olarak atanabilir. Temsil yetkisi ile ilgili kurallar anonim şirketlerdeki gibidir.

1.2.3. Kooperatifler

Ortakların belirli ekonomik çıkarlarını karşılıklı dayanışma, yardım ve kefalet yoluyla korumak amacıyla kurulan, tüzel kişiliği bulunan, değişir sermayeli ve değişir ortaklı kuruluşlardır. Tüzel kişiliğe sahip, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir

Kooperatif, fertlerin tek tek altından kalkamayacakları işleri gerçekleştiren bir dayanışma kuruluşudur. Kooperatifler en az yedi ortakla kurulur. Kuruluş işlemleri anonim şirkette olduğu gibidir.

Gerçek kişiler, kamu tüzel kişileri ve dernekler kooperatiflere ortak olabilir. Kooperatiflerin kuruluş amacı kar elde edip dağıtmak değildir. Kooperatifler bir tür sosyal dayanışma ve mesleki yardımlaşma kuruluşudur. Özellikle, tarımda, konut ve işyeri edinmede, küçük sanayide kooperatifleşme her geçen gün artmaktadır.

Kooperatifte ortak sayısı sınırlı değildir. Yeni katılan ve ayrılan ortaklar olabilir. Ancak kuruluşta belirlenen bir sınır varsa bu sınır aşılmamalıdır. Kuruluş sözleşmesinde bazı sınırlamalar getirilmişse (örneğin sadece belirli bir meslek grubunun katılacağı belirtilmişse) bu sınırlamalara uyulması gerekir.

Kooperatife katılan ortak, sermaye payını getirir. Ayrılırken de götürür. Bu nedenle kooperatifin sermayesi değişkendir. Sermaye değişken olduğu için kooperatif sözleşmesinde sermaye miktarı yazılı değildir. Ortaklar kooperatiflerdeki haklardan sermayelerine bakılmaksızın eşit olarak yararlanırlar. Her ortağın bir oy hakkı vardır. Ortaklar kooperatifin mali durumu hakkında bilgi alma hakkına sahiptir. Kooperatifin borçlarından ortaklar şahsen sorumlu değildir (sözleşmede sınırsız sorumluluk kabul edilmemişse).

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler (İşlemin Yapılmasına İlişkin Öneriler)
<ul style="list-style-type: none">➤ Kayıt numarası veriniz.➤ Dava dosyası listesi yapınız.➤ Gelen bilgileri dava dosyaları üzerine ya da bilgisayara kaydediniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Tacir, Ticaret Şirketleri ile ilgili konularda 6762sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndan yararlanınız.➤ Bu kanunu internetten indirebilirsiniz.➤ Verilen temel hukuk bilginize dayanarak gelen dava dosyalarını tarih sırasına ve türüne göre tasnif ediniz.➤ Farklı türde davalar için bilgisayarda ayrı klasör ve dosyalar oluşturunuz.➤ Her davaya ait bilgileri o davayla ilgili dosyaya atlamadan kaydediniz.➤ Her dava ile ilgili belgeleri karışıklığa yol açmamak için o davanın dosyasına elinize geçmez yerleştiriniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıda bu öğretim faaliyetiyle ilgili bir test yer almaktadır. Aşağıdaki soruların cevaplarını çoktan seçmeli ve tamamlamalı olarak değerlendiriniz.

- Aşağıdakilerden hangisi bir ticari işletmedir?
A) Okul kooperatifi
B) Köy sandığı
C) Devlet hastanesi
D) X Limited şirketi
- Aşağıdakilerden hangisi Türk Ticaret Kanunu'na göre ticari işletmenin unsurlarından değildir?
A) Gelir sağlama
B) Faaliyetlerde geçicilik
C) Esnaf faaliyetini aşma
D) Devamlılık
- Türk Ticaret Kanunu'na göre bir ticari işletmeyi kısmen bile olsa kendi adına işleten kişiyedenir.
- Ticari işletmenin devri ile birlikte borçları ve alacakları devralana geçer.
Doğru..... Yanlış.....
- Bir menkul malın bir borca karşılık teminat oluşturmak üzere alacaklıya verilmesine..... denir.
- Aşağıda cümlelerden hangisi/hangileri tacir olmanın sonuçlarındandır?
I. Tacirler basiretli bir işadama gibi hareket etmelidirler.
II. Tacirler iflasa tabidir.
III. Tacirler ticari örf ve adetleri bilmediklerini ileri süremezler.
IV. Tacirler yaptıkları ticari sözleşmelerde yer alan ücret ve cezai şartlarda indirim yapılmasını isteyemezler.
A) I ve III
B) I ve IV
C) I, II ve IV
D) Hepsi
- İki veya daha fazla kişinin ekonomik menfaat elde etmek amacıyla bir sözleşme düzenleyerek sermayelerini birleştirmeleri sonucu oluşan topluluğa..... denir.

8. Aşağıdakilerden hangisi sermaye şirketlerinden değildir?
- A) Limited Şirket
 - B) Kolektif Şirket
 - C) Anonim şirket
 - D) Hisseli komandit şirket
9. “En az beş gerçek veya tüzel kişi tarafından kurulan esas sermayesi belli ve paylara bölünmüş, borçlarından dolayı alacaklılara karşı sadece kendi mal varlığı ile sorumlu ticaret şirketleridir.” Bu tanım hangi şirket türünü ifade etmektedir?
- A) Adi şirket
 - B) Limited şirket
 - C) Anonim şirket
 - D) Komandit şirket
10. Alacaklıya karşı birden çok borçlunun her birinin borcun tamamından değil de bir kısmından sorumlu olmasına müteselsil sorumluluk denir.
Doğru..... Yanlış.....

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevaplar ile modülün sonundaki cevap anahtarını karşılaştırınız, cevaplarınız doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz. Yanlış cevap verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek konuyu tekrar ediniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Yargı kavramı ve unsurlarını kavrayarak, davanın açılması ve yürütülmesi ile ilgili yetkili mahkemelerin isimlerini ve dava dilekçelerini doğru ve hatasız olarak yazabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- İlinizde veya ilçenizde hangi mahkemelerin bulunduğunu araştırınız.
- Yargı yetkisi kimlere/hangi makamlara aittir araştırınız?
- T.C Anayasa'sı hakkında bilgi toplayınız(1982).

2. YARGI KAVRAMI VE UNSURLARI

Devletin faaliyetleri yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarından oluşmaktadır. Yasama yetkisi T.B.M.M'ye, yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı ile birlikte Bakanlar Kuruluna aittir. Anayasamızın 9'uncu maddesine göre, "yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır". Yargı fonksiyonu, bağımsız mahkemelerin hukukî uyumsuzlukları ve hukuka aykırılık iddialarını kesin olarak çözmeye ve karara bağlama fonksiyonudur.

Resim 2.1: Yargı

Bağımsız mahkemeler hiçbir organ, makam, merci veya kişi tarafından yargı yetkisini kullanırken kendilerine emir ve talimat verilemeyen, genelge gönderilemeyen, tavsiye ve telkinde bulunulamayan (m.138/2), kararları yasama ve yürütme organlarını bağlayan, kararları bu organlarca hiçbir surette değiştirilemeyen ve yerine getirilmesi geciktirilemeyen (m.138/4) görevlerinde bağımsız (m.138/1) ve teminatlı hâkimlerden (m.139) meydana gelen kuruluşlardır. Bağımsız mahkemelerin yargı fonksiyonunu yerine getirebilmesi için aşağıdaki unsurların varlığı gereklidir.

➤ **Hukuka Aykırılık İddiası**

Bir mahkemenin karar verebilmesi için her şeyden önce, bir hukuka aykırılık iddiası olmalıdır.

➤ **Hukuka Aykırılığın Tespiti**

Mahkeme böyle bir hukuka aykırılık sorunuyla karşı karşıya kaldığında, hukuka aykırılığın olup olmadığını araştırıp tespit eder.

➤ **Müeyyide Uygulama**

Mahkeme hukuka aykırılığın olduğunu tespit ederse, hukuka aykırılığın giderilmesi için, yani bozulan hukuk düzeninin yeniden tesisi için müeyyide(yaptırım) uygulanmasına karar verir.

Yargı fonksiyonu “iddia”, “tespit” ve “müeyyide(yaptırım)” aşamalarını içeren bir fonksiyondur.

➤ **Yargı Fonksiyonunun Özellikleri**

Yargı fonksiyonlarında altı çizilmesi gereken iki özellik vardır.

• **Bağımsızlık**

Anayasanın 138 ve devamı maddelerinin anladığı anlamda bağımsızlık niteliğine sahip olmayan bir organının hukukî uyumsuzlukları ve hukuka aykırılık iddialarını çözme ve karara bağlama yolundaki faaliyetleri yargı fonksiyonu olarak kabul edilemez Yargı bağımsızlığının anlamı hakimlerin hiçbir baskı, korku, tehdit ve hatta telkin altında kalmaksızın karar vermelerini sağlamaktır.

Yargı bağımsızlığının sağlanabilmesi için hakimlik teminatı kabul edilmiştir. Hâkimlik teminatına göre hakimler ve savcılar görevden azledilemezler, zorla emekliye ayrılamazlar, maaş ve benzeri özlük haklarından mahrum edilemezler. Hakim ve savcıların bu tür özlük işleri hakkında objektif karar verilmesini sağlamak amacıyla Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu adında 13 kişilik bir kurul oluşturulmuştur.

• **Kesin Hüküm Verme**

Yargı fonksiyonunun hukukî uyumsuzlukları kesin bir biçimde, yani artık aksinin hukuken iddia edilemeyeceği bir biçimde çözümlen ve karara bağlayan bir devlet fonksiyonu olmasıdır. Hukuk dilinde buna “kesin hüküm (kaziye-i muhkem)” denir. Kesin hüküm verme yetkisine sahip olmayan bir makamın kararı, yargı kararı olarak görülemez. İdare organları çeşitli usullerle uyumsuzlukları çözümler. Ancak idare organlarının bu yolda verdikleri kararlar kesin hüküm oluşturmazlar. Yani ilgili kişi bu kararlardan memnun kalmazsa bunlar aleyhine idarî yargı organlarında dava açabilir. Zira, Anayasamızın 125’inci maddesine göre, “idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır”.

2.1. Anayasa Yargısı

Anayasa, devletin şekli, yapısını, organlarının görev ve yetkilerini, bunların birbiriyle olan ilişkilerini, şahısların temel hak ve hürriyetlerini düzenleyen hukuk kurallarının tümüdür. Ülkemizde 1924, 1961, 1982 Anayasaları ile temel hak ve özgürlükler düzenlenmiştir. Şu an yürürlükte olan anayasa 1982 Anayasası'dır. Buna göre herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilemez, vazgeçilemez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bu hak ve özgürlükler şunlardır.

Resim 2.2: Anayasa Mahkemesi

➤ Kişisel Haklar

- Kişinin dokunulmazlığı
- Maddi ve manevi varlığın korunması
- Zorla çalıştırılma yasağı,
- Özel hayatın gizliliği,
- Konut dokunulmazlığı,
- Yerleşme ve seyahat hürriyeti,
- Din ve vicdan hürriyeti,
- Düşünce ve kanaat açıklama hürriyeti,
- Haberleşme hürriyeti,
- Bilim ve sanat hürriyeti,
- Basın, dernek kurma hürriyetleri,
- Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı,
- Mülkiyet hakkı

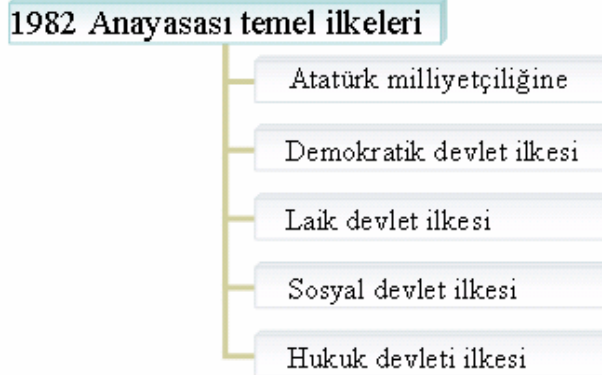
➤ **Sosyal ve Ekonomik Haklar**

- Ailenin korunması hakkı,
- Eğitim ve öğrenim hakkı,
- Çalışma ve sözleşme hürriyeti,
- Dinlenme hakkı,
- Sendika kurma hakkı,
- Grev hakkı,
- Adil ücret hakkı,
- Sağlık hakkı,
- Temiz çevre ve konut hakkı,
- Sosyal güvenlik hakkı

➤ **Siyasal Haklar**

- Vatandaşlık hakkı,
- Seçme ve seçilme hakkı
- Siyasi partilere ve siyasi faaliyetlere katılma hakkı,
- Kamu hizmetleri ve vatani hizmet hakkı,
- Dilekçe hakkı.

T.C. anayasası'nın temel ilkeleri şunlardır

Şekil 2.1: Anayasa'nın temel ilkeleri

➤ **Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet İlkesi**

Atatürk Milliyetçiliği, ırk, din, dil ayrımı yapılmaksızın, Türk vatan ve milletinin bölünmez bir bütün olduğu, Türk Devletine vatandaşlık bağıyla bağlı herkesin Türk sayılması gerektiği temel inancına dayanır. Anayasanın 66. maddesi “Türk Devletine vatandaşlık bağıyla bağlı bulunan herkes Türk’tür.” Demek suretiyle, din, dil, ırk farkı gözetmeksizin vatandaşlık bağıyla bağlı bulunan herkesi Türk sayarak Atatürk Milliyetçiliği’ne benimsemiştir.

➤ **Laik Devlet İlkesi**

Anayasanın 24. maddesinde herkes, vicdan ve dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Kimse ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz, suçlanamaz denilerek laiklik ilkesi benimsenmiştir.

➤ **Sosyal Devlet İlkesi**

Sosyal devlet, fertlerin sosyal durumlarıyla ilgilenen, onlara asgari bir hayat düzeyi sağlamayı, sosyal adalet ve sosyal güvenliği gerçekleştirmeyi ödev bilen devlettir. Anayasanın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyetinin sosyal bir devlet olduğu belirtilmiştir. Sosyal devlet anlayışının gerçekleştirilmesi için ailenin korunmasını(madde41), topraksız çiftçilerin topraklandırılmalarını(madde 44), çalışanların sosyal ve ekonomik tedbirlerle korunması ve adaletli bir ücret rejiminin uygulanmasını(madde 49,55), herkesin sosyal güvenlik içinde yaşamasını sağlamak üzere gerekli önlemlerin alınması ve teşkilatın kurulmasını(madde 60) düzenleyen hükümler bulunmaktadır.

➤ **Hukuk Devleti İlkesi**

Hukuk devleti vatandaşlara temel hak ve hürriyet tanıyan, yürütme organlarının ve idare makamlarının hukuka bağlılığını sağlamak suretiyle vatandaşlara hukuki güvenlik bahşeden devlettir. Anayasa temel hak ve hürriyetleri oldukça geniş bir biçimde düzenlemiştir. Anayasanın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti’nin hukuk devleti olduğu belirtilmiştir.

➤ **Demokratik Devlet İlkesi**

Demokratik Devlet, halkın yönetime katılması esasına dayanan devlettir. T.C. Anayasası siyasi partileri demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olarak görmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, genel oyla seçilir(madde 75). Vatandaşların seçme ve seçilme hakları ve halkoylamasına katılma hakları vardır.

Anayasası devlet organlarını yasama, yürütme, yargı olarak belirlemiştir. Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne, yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna, yargı yetkisi ise bağımsız mahkemelere verilmiştir.

Anayasa yargısı, kanunların anayasaya uygunluğunun denetlenmesi anlamına gelir. Yapılan diğer kanunlar anayasaya aykırı olamaz. Türkiye’de anayasa yargısı organı tek mahkemeden oluşur; o da Anayasa Mahkemesi’dir. Anayasamızın 148’inci maddesine göre, Anayasa Mahkemesi kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüklerinin anayasaya uygunluğunu denetlemekle görevlidir. Anayasanın 146’ncı maddesine göre Anayasa Mahkeme’si on bir asıl ve dört yedek üyeden oluşur.

Kanunlar, Kanun Hükmünde Kararnameler, T.B.M.M. iç tüzüğü veya bunların bazı maddelerinin kabul edilme şekli ya da içerdiği kurallar bakımından anayasaya aykırı olduğu iddia ediliyorsa iptal davası açılır. Bu davayı;

- Cumhurbaşkanı,
- İktidar partisi meclis grubu
- Ana muhalefet partisi meclis grubu
- Meclis üye tam sayısının en az beşte birine ulaşan üyeler açabilir.

Bireylerin talebiyle iptal davası açılması da mümkündür. Bunun için öncelikle anayasaya aykırı olduğu düşünülen kanun maddesi, kendisi hakkında uygulanacak olan kişinin, kuralı uygulayarak hüküm verecek olan mahkemeyi ikna etmesi gerekir. Davanın taraflarının bir talebi olmamasına rağmen hakim de davada uygulayacağı kanunun anayasaya aykırı olduğuna karar vermiş olabilir. Her iki halde de hakim durumu Anayasa Mahkemesine aktarır ve Anayasa Mahkemesinin kararını bekler. Karar beş ay içinde açıklanmazsa mahkeme önündeki davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre devam ettirip sonuçlandırır. Anayasa mahkemesi ret kararı verirse aynı kanun hakkında anayasaya aykırılık iddiasıyla 10 yıl süreyle yeniden dava açılmaz.

2.2. İdarî Yargı

İdarî yargı, idarî makamların idare hukuku alanındaki faaliyetlerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümlendiği yargı koludur. Diğer bir ifadeyle idarî yargı, kural olarak devletin merkezî idare teşkilatı ve yerinden yönetim kuruluşlarının idarî eylem ve işlemlerinden doğan davaların görüldüğü yargı koludur. İdarî yargı yerleri ülkemizde iki dereceli örgütlenmiştir.

➤ İlk Derece Mahkemeleri

İdarî yargı kolunun ilk derece mahkemeleri “idare mahkemeleri” ve “vergi mahkemeleri”dir.

• İdare Mahkemeleri

İdare mahkemeleri bir başkan ve iki üyeden oluşur. İdare mahkemeleri idarî yargı kolunun genel görevli ilk derece mahkemesidir. Kanunlarla başka yargı yerlerinin görev alanına bırakılmayan iptal ve tam yargı davalarına idare mahkemeleri bakar. Yani bir idarî dava, vergi mahkemelerinin görevine girmiyorsa ve o dava ilk derece mahkemesi olarak Danıştay’ın da görevine girmiyorsa, idare mahkemesinde bakılır (2576 sayılı Kanun, m.5).

- **Vergi Mahkemeleri**

Vergi mahkemeleri vergi uyuşmazlıkları konusunda ilk derece mahkemesi olarak görev yapan yargı organlarıdır. Vergi mahkemeleri, genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezalarıyla tarifelere ilişkin davaları ve uyuşmazlıkları çözmekle görevlidirler (2576 sayılı Kanun, m.6).

- **Üst derece Mahkemeleri**

İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı yapılacak başvuruların incelenmesi için iki merci öngörülmüştür. Tek hâkim tarafından verilmiş kararlara karşı yapılan başvurular bölge idare mahkemelerinde incelenir. İdare ve vergi mahkemelerin kurul halinde verdiği kararlara karşı yapılan başvurular, Danıştay'da incelenir. O halde iki çeşit üst mahkeme vardır: Bölge idare mahkemeleri ve Danıştay.

- **Bölge İdare Mahkemeleri**

Bölgelerin coğrafi ve iş durumuna göre İçişleri, Maliye ve Gümrük Bakanlıklarının görüşü alındıktan sonra Adalet Bakanlığı tarafından kurulur ve yargı çevresi saptanır. Bölge idare mahkemeleri bir başkan ve iki üyeden oluşur. Bölge idare mahkemelerinin görevi, idare ve vergi mahkemelerinin tek hâkimle verdiği kararlara karşı yapılan itirazlar ile idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkacak görev ve yetki uyuşmazlıklarına bakmaktır.

- **Danıştay**

Danıştay 1868 yılında kurulmuştur. Ancak bağımsız bir yargı yeri olarak gelişmesi zaman almıştır. Danıştay'ın kuruluşu Anayasamız (m.155) tarafından düzenlenmiştir. Demek ki Danıştay anayasal statüde bir yüksek mahkemedir. Anayasanın 155'inci maddesinin ilk fıkrasına göre, "Danıştay, idarî mahkemeleri ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararların incelendiği üst mahkemedir. Danıştay üyelerinin dörtte üçü birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, dörtte biri de nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Danıştay bazen üst derece mahkemesi (temyiz mahkemesi) olarak değil, ilk derece mahkemesi olarak da çalışır. Örneğin Bakanlar Kurulu kararlarına, müşterek kararnamelere, başbakanca alınan kararlara, tüzüklere, ülke çapında uygulanan yönetmeliklere, Öğrenci ve Seçme Merkezi Kararlarına karşı açılacak iptal davaları idare mahkemelerinde değil, doğrudan doğruya Danıştay'da açılır (Danıştay Kanunu, m.24).

2.3. Askeri Ceza Yargısı

Askerî mahkemelerin görevi Anayasamızın 145'inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin ilk fıkrasına göre askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri "asker kişilerin, askerî olan suçları ile bunların asker kişilerin aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler". Askerî mahkemeler ayrıca "asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askerî suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askerî mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara da bakmakla görevlidirler".

Anayasanın 145'inci maddesine göre, “askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür”. Askerî yargı da iki derecedir.

➤ **İlk Derece Mahkemeleri**

Askerî ceza yargısının ilk derece mahkemeleri “askerî mahkemeler” ve “disiplin mahkemeleri” olmak üzere ikiye ayrılır (Anayasa, m.145/1).

• **Disiplin Mahkemeleri**

Disiplin Mahkemeleri bizzat Anayasa tarafından öngörülmüşlerdir (m. 145). Disiplin mahkemeleri biri başkan ikisi üye olmak üzere üç subaydan kurulur. Dolayısıyla disiplin mahkemesinin üyeleri hâkim değildir. Disiplin mahkemesinde görev yapan subaylar aynı zamanda normal kıta görevlerini de sürdürürler. Üyelerinin bağımsız nitelikte hâkim olmaması, bu mahkemelerin kuruluşunun Anayasamıza aykırı olduğu izlenimi vermektedir. Zira Anayasamıza göre, “yargı yetkisi Türk Milleti adına, *bağımsız* mahkemelerce kullanılır”. Zira yukarıda belirtildiği gibi mahkemenin üyeleri normal subaylardır. Bunlar disiplin mahkemesi üyeliğine birlik komutanı tarafından seçilmektedirler. Birlik komutanı aynı zamanda bu mahkemede iddianame düzenleyerek dava açmaktadır. Bu mahkemede savcılık görevi, kendisine “disiplin subayı” denen ve yine birlik komutanı tarafından atanan bir subay tarafından yerine getirilmektedir.

• **Askerî Mahkemeler**

Askerî yargının ilk derece mahkemelerinden ikinci türü olan askerî mahkemeler de Anayasamız tarafından öngörülmüşlerdir (m. 145). Askerî mahkemeler, iki askerî hâkim ve bir subay üyeden oluşurlar. Bu mahkemelerde başkanlık görevini en kıdemli üye yapar. Başkan hâkim üye olabileceği gibi, subay üye de olabilir. Askerî mahkemelerde iddia makamını askerî savcı işgal eder. Subay üyenin herhangi bir bağımsızlığı yoktur. Bunlar, adlî yargıda olduğu gibi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından atanmamaktadırlar. Askerî hakimlerin atanmasını Millî Savunma Bakanlığı yapmaktadır. Askerî hâkimler subay ve hâkim olarak iki ayrı açıdan sicil değerlendirmesine tâbi tutulurlar ve haklarında bir “subay sicil belgesi”, bir de “meslekî sicil belgesi” düzenlenir. Askerî hakimlerin yükselmelerinde bu iki belgedeki notların ortalaması dikkate alınır. “

➤ **Üst Derece Mahkemesi: Askerî Yargıtay**

Askerî ceza yargısı kolunun üst derece mahkemesi Askerî Yargıtay'dır. Askerî Yargıtay, Anayasamızın 156'ncı maddesine göre, askerî mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Askerî Yargıtay üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir (m.156/2).

2.4. Askeri İdari Yargı

Askerî idarî yargı; Askerî Yüksek İdare Mahkemesi tarafından yürütülür. Anayasamızın 157'nci maddesine göre “Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir”. Anayasanın da açıkça belirttiği gibi, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi aynı zamanda ilk ve son derece mahkemesidir. Yani ülkemizde askerî idarî yargı tek dereceli olarak örgütlenmiştir.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesi iki daire olarak çalışır. Her daire bir başkan ve dört üye ile karar verir. Başkan ve iki üye askerî hâkim sınıfındandır. Diğer iki üye ise hâkim değil, kurmay subaydır. “Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyelerinin tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir”.

2.5. Adlî Yargı

Adlî yargı , olağan ve genel yargıdır. Yani diğer yargı kollarının görevine girmeyen davalara adlî yargıda bakılır. Diğer bir ifadeyle bir uyuşmazlık, anayasa yargısının, idarî yargının, askerî ceza yargısının, askerî idarî yargının görevine girmiyorsa, adlî yargının görevine girer. Adli mahkemeler illerde ve ilçelerde kurulu bulunan ilk derece mahkemeleridir. Bu nedenle, adlî yargı kapsamı en geniş olan yargıdır. Ülkemizde adlî yargı iki derecelidir.

➤ İlk Derece Mahkemeleri

İlk derece mahkemelerine “bidayet mahkemeleri” veya “hüküm mahkemeleri” de denir. Adlî yargıda ilk derece mahkemeleri kendi içinde hukuk mahkemeleri ve ceza mahkemeleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

• Hukuk Mahkemeleri

Ülkemizde hukuk mahkemeleri “sulh hukuk mahkemeleri” ve “asliye hukuk mahkemeleri” olmak üzere ikiye ayrılır. Sulh hukuk mahkemeleri maddi değeri nispeten küçük davalara ve maddi değerine bakılmaksızın özel olarak yetkilendirilmiş olduğu diğer işlere bakar. Örneğin; kira sözleşmesinden doğan davalar, mirasın dağıtılması ile ilgili işler. Asliye hukuk mahkemeleri maddi değeri daha büyük olan davalar ile özel olarak yetkilendirildiği davalara bakar. Örneğin; tacirin iflasına karar verilmesi. Sulh hukuk mahkemelerinde kural olarak savcı bulunmaz. Adlî yargının hukuk kısmında, tapulama mahkemeleri, iş mahkemeleri gibi özel mahkemeler de vardır.

Örnek Dava Dilekçesi:

..... ASLİYE HUKUK MAHKEMESİNE
Davacı:
Adres : (Örneğin: Mah. Ak Sok. No. 152)
Davah :
Adresi : (Örneğin: Mah. Pazar Sok. No. 24)
Talep Konusu: Şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanmaya, küçük kızım 'nın velayetinin tarafıma verilmesine, için aylık 50.000.000 (elli milyon) TL, benim için 50.000.000 (elli milyon) TL olmak üzere, aylık toplam 100.000.000 (yüz milyon) TL nafaka ödenmesine karar verilmesi talebidir.
AÇIKLAMALAR:
1. Davah eşimle 29.01.1990 tarihinde evlendik. Bu evlilikten 13.06.1993 tarihinde kızımız dünyaya geldi.
2. Son yıllarda eşimden kaynaklanan fikri ve ruhi anlaşmazlık giderek büyümüş, tüm çabalanma rağmen evlilik birliğinin sürmesi imkânsız hale gelmiştir. Aramızdaki duygusal bağ koptuğu gibi, evliliğin devamını sağlayacak hiçbir neden kalmamıştır. Her bir araya gelişimiz ciddi tartışma ve kavgalara neden olmaktadır. Eşimin bana karşı olan soğukluğu, ilgisizliği, yükümlülüklerini yerine getiremeyişi nedeniyle, evliliğin devamı mümkün değildir.
3. Müşterek çocuğumuz benim yanımdadır. Yaşının küçüklüğü, anne şefkatine olan ihtiyacı dikkate alınarak çocuğun velayetinin tarafıma verilmesini talep ediyorum.
4. Eşimin ekonomik durumu iyidir. Ben ise çalışmamaktayım. Bu hususlar dikkate alınarak aylık 50.000.000 TL tarafıma, aylık 50.000.000 TL kızıma olmak üzere aylık toplam 100.000.000 TL nafaka talep etmekteyim.
DELİLLER: Nüfus kaydı, tanıklar, her türlü delil.
SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda sunulan nedenlerle boşanmanıza, çocuğumuz 'nın velayetinin tarafıma verilmesine, dava tarihinden itibaren için aylık 50.000.000 TL, benim için aylık 50.000.000 TL olmak üzere aylık 100.000.000 TL tedbir nafakası tayinine, bu nafakaların boşanma kararından sonra, iştirak ve yoksulluk nafakası olarak devamına, yargılama giderlerinin davalıya yükletilmesine karar verilmesini arz ve talep ederim.
Saygılarımla
12.11.2002
Davacı
.....
Nüfus Kaydı: Nüfus kâğıdında yazılı bilgiler belirtilecek

Dilekçenin mahkeme kalemine kaydı tarihinde dava açılmış sayılır. Dava açılırken belirli bir harç ödenir, iki türlü harç vardır: Başvurma harcı ile karar ve ilam harcı. Başvurma harçları zamanla artsa da, miktarı bellidir. Karar ve ilam harçları ise davanın değerine göre belirlenir.

- **Ceza Mahkemeleri**

Ceza mahkemeleri sulh ceza, asliye ceza ve ağır ceza olmak üzere üçe ayrılır. Bunlar genel mahkemelerdir. Bunların yanında, özel (uzmanlık) mahkeme niteliğinde ceza mahkemeleri de vardır: Çocuk mahkemeleri, trafik mahkemeleri gibi. Bu mahkemelerde dava cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanan iddianame ile açılır. **Sulh ceza mahkemesi** hafif suçlarla ilgili davalara bakar. Cumhuriyet savcısı bu mahkemede duruşmalara katılmaz. Sadece davayı açmak ve hukuka aykırı bulmuşsa itirazı mümkün olan kararlarına itiraz etmek ya da temyiz etmek hakkına sahiptir. Asliye ceza mahkemesi daha önemli suçlarla ilgili davalara bakar. Cumhuriyet savcısı duruşmalara katılır. **Ağır ceza mahkemesi** sadece illerde ve büyük ilçelerde bulunur. Kurulduğu yer ve civar ilçelerde işlenen ağır suçlarla ilgili davalara bakar. Üç kişilik heyet halinde çalışır. Cumhuriyet savcısı davalara katılır.

➤ Üst Derece Mahkemesi: Yargıtay

Adlî yargı kolunun üst derece (kontrol) mahkemesi Yargıtay'dır. Yargıtay'ın kuruluşu ve görevi Anayasamızın 154'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Yargıtay, "adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adlî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir". 154'üncü maddenin ikinci fıkrasına göre, "Yargıtay üyeleri birinci sınıfa ayrılmış adlî yargı hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından seçilirler".

Adlî yargıda görev yapan tüm hâkim ve savcılar bağımsızdırlar ve hâkimlik teminatından yararlanırlar. Adlî yargı hâkim ve savcılarının mesleğe alınma, atama, nakletme, yükselme, yer değiştirme ve diğer özlük işleri konusunda yetkili makam Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruludur.

Ülkemizde birden çok yargı kolu bulunduğu için bunlar arasında görev ve hüküm uyumsuzluklarının ortaya çıkması kaçınılmazdır. İşte bu tür uyumsuzlukların çözümü için Anayasamız 158'inci maddesinde bir Uyuşmazlık Mahkemesi kurmuştur. Bu maddenin ilk fıkrasına göre, "Uyuşmazlık Mahkemesi adlî, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyumsuzluklarını kesin olarak çözümlenmeye yetkilidir". Uyuşmazlık Mahkemesi, bir başkan ve on iki üyeden oluşur. Başkan, Anayasa Mahkemesi tarafından kendi üyeleri arasından seçilir. Üyelerin bir kısmı Yargıtay ve Danıştay'ın gösterdiği adaylar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından seçilir. Üyelerin diğer kısmı ise, Askerî Yargıtay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesince gösterilen adaylar tarafından Cumhurbaşkanınca seçilir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin yetkili olduğu uyumsuzluklar adlî, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev uyumsuzluklarıdır. Anayasa Mahkemesiyle diğer mahkemeler arasındaki görev uyumsuzluklarında Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.

2.6. Medeni Yargının Görev Alanına Giren Davalar

Medeni yargılama hukuku özel hukuk alanında ortaya çıkan anlaşmazlıkların sonuca bağlanmasında mahkemelerin takip edecekleri usulleri tespit eden hukuk kurallarından meydana gelir. Medeni yargılama hukuku, bir hukuk davasının, örneğin; bir alacak veya boşanma davasının hangi mahkemede açılacağı, iddiaları ispat etmek üzere delillerin nasıl getirileceği, hükmün nasıl ve ne şekilde verileceği gibi sorunları inceleyen ve hükme bağlayan hukuk dalıdır. Özel hukuk içinde en önemli yeri medeni hukuk tutar. Medeni hukuk insanın doğumundan ölümüne kadar toplum içindeki ilişkilerini düzenleyen kuralları içerir. Örneğin; insan ana karnında iken şahsiyet olup mirasa hak kazanır. Doğar doğmaz nüfus kayıtlarına geçer. Annesi babası ve diğer yakınlarına hısımlık ilişkileri ile bağlanır. Eğitimi, evliliği, öteki kişilerle olan ilişkileri, mal edinmesi, ölünce bıraktığı miras vb. medeni hukuk alanına girer.

Şekil 2.2: Medeni Hukuk

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler (İşlemin Yapılmasına İlişkin Öneriler)
➤ Anayasa Yargısını Kavrayınız.	➤ Anayasa da bir kanundur. Ancak diğer kanun üzerinde nasıl bir gücü vardır? Tartışınız.
➤ İdari Yargıyı Kavrayınız.	➤ Bölge İdare Mahkemesinin görevleri nelerdir? Tartışınız.
➤ Askeri Ceza Yargısını Kavrayınız.	➤ Sivil kişilerin askeri konulardaki suçları nasıl incelenmektedir? Tartışınız.
➤ Askeri İdari Yargısını Kavrayınız.	➤ Sırası gelmediği halde tayin edilen ya da Lojmandan yararlanması gerekirken yararlandırılmayan bir subay ne yapmalıdır? Tartışınız.
➤ Adli Yargıyı Kavrayınız.	➤ Hukuk Mahkemeleri ve Ceza Mahkemelerini İnceleyiniz?
➤ Medeni Yargının Görev Alanına Giren Davaları Kavrayınız.	➤ Miras Hukuku Kavramını Araştırınız?

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıda bu öğretim faaliyetiyle ilgili bir test yer almaktadır. Aşağıdaki soruların cevaplarını doğru-yanlış ve çoktan seçmeli olarak değerlendiriniz.

1. “Hiçbir organ, makam, merci veya kişi tarafından yargı yetkisini kullanırken kendilerine emir ve talimat verilemeyen, genelge gönderilemeyen, tavsiye ve telkinde bulunulamayan kararları yasama ve yürütme organlarını bağlayan, kararları bu organlarca hiçbir surette değiştirilemeyen ve yerine getirilmesi geciktirilemeyen görevlerinde bağımsız kuruluşlardır.” Bu tanım aşağıdakilerden hangisini açıklamaktadır?
A) Türkiye Büyük Millet Meclisi
B) Yürütme organı(Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu)
C) Başbakanlık
D) Mahkemeler
2. Aşağıdakilerden hangisi T. C. Anayasası’na göre siyasal haklardan değildir?
A) Din ve vicdan hürriyeti
B) Seçme ve seçilme
C) Dilekçe hakkı
D) Vatandaşlık hakkı
3. Şu anda yürürlükte olan Anayasa hangisidir?
A) 1961
B) 1921
C) 1985
D) 1982
4. Öğrenci ve Seçme Merkezi Kararlarına karşı açılacak iptal davaları idare mahkemelerinde değil, doğrudan doğruya Danıştay’da açılır.
Doğru..... Yanlış.....
5. Adli yargıda ilk derece mahkemeleri kendi içinde hukuk mahkemeleri ve ceza mahkemeleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
Doğru..... Yanlış.....
6. Kira sözleşmesinden doğan davalara aşağıdaki mahkemelerden hangisi bakar?
A) Ağır ceza mahkemesi
B) Sulh hukuk mahkemesi
C) Anayasa mahkemesi
D) Sulh ceza mahkemesi

7. Adli yargi kolunun üst derece (kontrol) mahkemesi.....dır.
8. Aşağıdakilerden hangisiyle ilgili davalar Medeni Hukuk'un(Medeni yargılamanın) görev alanına girmez?
- A) İdare Hukuku ile ilgili davalar
B) Eşya hukuku ile ilgili davalar
C) Miras hukuku ile ilgili davalar
D) Borçlar hukuku ile ilgili davalar
9. "Askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri "asker kişilerin, askerî olan suçları ile bunların asker kişileri aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler." Doğru..... Yanlış.....
10. Vergi mahkemeleri, genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezalarıyla tarifelere ilişkin davaları ve uyuşmazlıkları çözmekle görevli değildir. Doğru..... Yanlış.....

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevaplar ile cevap anahtarınızı karşılaştırınız, cevaplarınız doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz. Yanlış cevap verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek konuyu tekrar ediniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-3

AMAÇ

İcra işleri ve İdare hukuku bilgisini kullanarak itiraz ve dilekçe örneklerini hatasız olarak yazabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- İcra hakkında bilgi toplayınız.
- İflas ne demektir? Hangi durumlarda ortaya çıkar araştırınız.
- Memurların ödev ve sorumluluklarını araştırınız.
- Vali, kaymakam ve muhtarın görevleri hakkında bilgi toplayınız

3. İCRA İŞLERİ VE İDARE HUKUKU

3.1. İcra-İflas Hukuku

İcra İflas hukukunun diğer adı, cebri icra hukukudur. **Cebri icra**, borçların devlet kudreti(gücü) yardımı ile (zorla) yerine getirilmesidir. Borçlar genellikle kendiliğinden (ihtiyari olarak) yerine getirilir. Borçluların, borçlarını herhangi bir cebri işlem(zor kullanma) ile karşılaşmadan, rızaları ile ifa etmeleri(yerine getirmeleri), kanuna saygı gösterilmesi, sözleşmelere uyulması gerektiği hakkındaki genel bir düşüncenin sonucudur. Bununla birlikte her toplumda borcunu rızası ile ifa etmeyen(ödemeyen) borçlular vardır.

Resim 3.1: İcra ekibi

Bu borçlulara karşı bunlardan alacaklı olanları korumak için, alacaklılara devlet kuvvetinin yardımı isteme hakkı tanınmıştır. Alacaklının devlet yardımı ile alacağına nasıl kavuşacağını düzenleyen hukuk dalına icra iflas hukuk veya cebri icra hukuku denir.

Borcunu ödemeyen kişi, alacaklının talebi üzerine, devlet kuvveti ile borcunu yerine getirmeye zorlanır. Devletin cebri icra organları(cebri icra dairesi) borçlunun mallarına el koyar, bu malları satar ve satış bedelinden alacaklıya alacağını öder. Fakat alacaklının kendi kendine alacağını zorla almaya kalkışması yasaktır(T.C.K. madde 308).

Cebri icra tedbirleri sadece borçlunun mal varlığı içindir. Yani alacaklının alacağına kavuşması için cebri icra yalnızca borçlunun mal varlığına el koyabilir. İki çeşit cebri icra yolu vardır.

- **Cüz’i icra’da** borçlunun karşısında bir veya bir kaç alacaklısı vardır. Borçlunun mallarından bir ya da bir kaçı icra konusu olur. Bu mallar, alacaklının alacağına kavuşması için icra tarafından haczedilir, satılır ve elde edilen para ile alacaklının alacağı ödenir. Geriye para artarsa, bu para borçluyu cebri icra yolu ile takip etmemiş olan diğer alacaklılara ödenmez, borçluya geri verilir.
- Buna karşılık **külli (toplu) icra’da** (yani iflas), borçlunun karşısında bütün alacaklılar vardır. Borçlunun haczedilebilen bütün malları satılır ve elde edilen para ile borçlunun bütün alacaklılarına alacağı ödenir. Ancak borçlunun bütün alacaklılarının alacakları ödendikten sonra, geriye bir şey artarsa artan para borçluya(müflise) verilir.

İcra hukukunun konusu, alacaklıların borçluya karşı ayrı ayrı yaptıkları icra takipleridir. Burada her alacaklı kendisi için takipte bulunur. Borçlunun diğer alacaklıları, borçluya karşı icra takibinde bulunmamışlarsa, başka bir alacaklının yapmış olduğu(yani, onun borçlunun malları üzerine koydurmuş olduğu) hacize iştirak edemezler. Bu nedenle, bu icra yoluna cüz’i; veya ferdi icra denilmektedir.

3.1.1. İcra Türleri

İcra hukuku iki bölüme ayrılır. Bunlar aşağıda açıklanmıştır.

3.1.1.1. İlamlı İcra

Bu tür icrada alacaklının elinde borçlusuna karşı almış olduğu bir mahkeme ilamı(hükmü) vardır. Alacaklının alacağı, bu mahkeme ilamı ile tespit edilmiş ve borçlu bu ilam ile tespit edilen alacağı ilam alacaklısına ödemeye mahkum edilmiştir. Alacaklı, elindeki mahkeme ilamını icra dairesine vererek ilamlı icra takibi yapar. Borçlu, kendisine icra dairesi tarafından verilen süre(genellikle 7 gün) içinde borcu rızası ile yerine getirmese, ilam icra dairesi tarafından zorla icra edilir. Mesela, ilam konusu borç bir miktar para ise, icra dairesi borçlunun mallarını haczeder, satar ve elde edilen para ile alacaklının alacağını öder. Bu tür icrada borçlu borcu olmadığı gerekçesiyle bir itirazda bulunamaz ve böyle bir itiraz ile ilamlı icra takibini durduramaz.

3.1.1.2. İlamsız İcra

İlamlı icradan başka yalnız para alacakları için, ilamsız icra yolları kabul edilmiştir. İlamsız icrada, alacaklının alacağı için bir mahkeme ilanı ile tespit edilmiş olması şart değildir. Yani alacaklı, para alacağı hakkında daha önce mahkemede dava açıp bir ilam(hüküm) elde etmek zorunda kalmaksızın, para alacağına kavuşmak için icra dairesine başvurup, bir ilamsız icra takibi yapabilir.

İlamsız icrada, doğruca icra dairesine başvuran alacaklının icra takibi yapabilmesi için elinde bir ilam bulunmasına gerek olmadığı gibi alacaklının alacağı için bir senede bağlanması da şart değildir. Alacağı hakkında bir senedi bulunmayan alacaklı da, ilamsız icra yoluna gidebilir; ancak bu halde ilamsız icra takibi yapılabilmesi için borçlunun ödeme emrine itiraz etmemesi gerekir. Bu borçlu ödeme emrine itiraz ederse alacaklı mahkemede dava açabilir.

3.1.2. İcra Teşkilatı ve Görevleri

İcra hukukunda, borçların zorla yerine getirilmesini(ödenmesini) sağlayan organların tümüne icra teşkilatı denir. İcra teşkilatı icra dairesi, icra tetkik mercii, Yargıtay'ın icra – iflas işleri ile görevli hukuk dairelerinden oluşmaktadır.

3.1.2.1. İcra Dairesi

Her ilçede bir icra dairesi bulunur. İş çok olan büyük şehirlerde ise birden fazla icra dairesi bulunur. Her icra dairesinde bir icra müdürü, iş çok olan icra dairelerinde ayrıca icra müdür yardımcısı ve icra katipleri bulunur. Çok küçük ilçelerde icra müdürlüğü görevi, mahkeme yazı işleri müdürü tarafından yerine getirilir.

İcra dairesi, icra işlerinde birinci derecede görevlidir. İcra takibinde bulunmak isteyen alacaklı, ilk önce icra dairesine başvurur. İcra dairesi, alacaklıyı alacağına kavuşturmak için gerekli bütün işlemleri yapar. Bu işlem alacaklının alacağına kavuşmasına kadar çeşitli aşamalardan oluşur. Ödeme emrinin düzenlenmesi ve borçluya gönderilmesi, borçlunun mallarının haczedilmesi, hacizli malların satılması, elde edilen para ile alacaklının alacağı için ödenmesi ve konusu paradan olmayan ilamların zorla icra edilmesi icra müdürlüklerinin görevleri arasındadır.

İcra müdürlüğü zor kullanma yetkisine sahip olup bu konuda zabıta(kolluk) kuvvetlerine ve köy muhtarlarına emir verebilir.

İcra müdürü(dairesi) tetkik mercii hakim daimi gözetimi ve denetimi altındadır. İcra müdürlüklerinin yükümlülükleri şunlardır.

- Dosya ve tutanak düzenlemek: Her icra işi için ayrı bir dosya açılır, icra işine ait olan bütün tutanaklar ve belgeler bu dosyalara konulur. İcra iflas daireleri, yaptıkları işlemleri kendilerine yapılan talep ve beyanlar hakkında bir tutanak düzenlerler. İcra tutanakları alenidir(açıktır)yani, ilgililer icra tutanağını görebilir.

- Para ve değerli eşyanın tevdi edilmesi: İcra daireleri geniş ölçüde para işlemleri ile uğraşır, banknot, hamile yazılı senet, poliçe, altın ve gümüş gibi diğer kıymetli şeyler haczedildiği zaman icra dairesi bu şeyleri kendisi saklar, borçlunun elinde bırakamayacağı gibi, bir yedimeine(güvenilir kişi) de bırakamaz. İcra dairesi elde ettiği parayı kıymetli evrakı ve diğer şeyleri alındığının ertesi iş günü mesai sonuna kadar bankaya yatırmak zorundadır. Bankaya yatırılmış olan bu paralara ait faiz, ikramiye ve diğer menfaatler devlete aittir.
- İcra dairesine yapılan ödemeleri kabul etmek: İcra dairesi, borçlu veya üçüncü şahıslar tarafından yapılan ödemeleri kabul etmeye mecburdur. Ödeme kural olarak icra dairesinde yapılır. Haciz sırasında yapılan ödemeler de icra dairesine yapılan ödemeler olarak kabul edilir.İcra dairesine ödemeler sadece para ile yapılabilir.
- Kendilerinin ve yakınlarının işlerini görme yasağı: İcra müdürleri ve yardımcıları, kendilerinin eşlerinin, ana, baba, çocuk, kardeş, amca, yeğen gibi yakınlarının menfaati olan işleri göremezler. Böyle bir durumda, icra müdürü, durumu tetkik mercii(icra hakimliğine) bildirmek zorundadır.
- İcra organlarının kendi kendileri ile akit yapma yasağı: İcra organlarının, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat mücadelesinde, tamamen tarafsız bir şekilde kanunu uygulamaları gerekir. İcra teşkilatında çalışan kimselerin, kişisel ve ekonomik menfaatleri olan bir işe bakmaları halinde, bu tarafsızlığın zarar görmesi ihtimali vardır. Bu nedenle kanun icra organlarının kendileri ile akit(sözleşme) yapmalarını yasaklamıştır.Mesela, icra müdürü takip ettiği bir borçluya kefil olamaz, takip konusu alacağı devralamaz veya icra dairesince satılan bir malı satın alamaz.

3.1.2.2. İcra Tetkik Mercii(icra hakimliği)

- Her asliye mahkemesinin bulunduğu yerde(yani, her ilçede) icra daireleri, bir icra tetkik merciiine bağlıdır. İcra tetkik merciiine icra hakimliği de denir. İcra tetkik mercii bir icra hakimi ve buna bağlı, yazı işleri müdürü ile yeteri kadar katip ve mübaşirden oluşur. Aynı icra hakimi bulunmayan yerlerde, o yerin asliye hukuk mahkemesi hakimi aynı zamanda icra tetkik mercii hakimi görevini de yapmaktadır.
- İcra tetkik mercii, icra – iflas dairelerini denetler ve bu dairelerin işlemlerine karşı yapılacak şikâyetler ile itirazları inceler, karara bağlar.

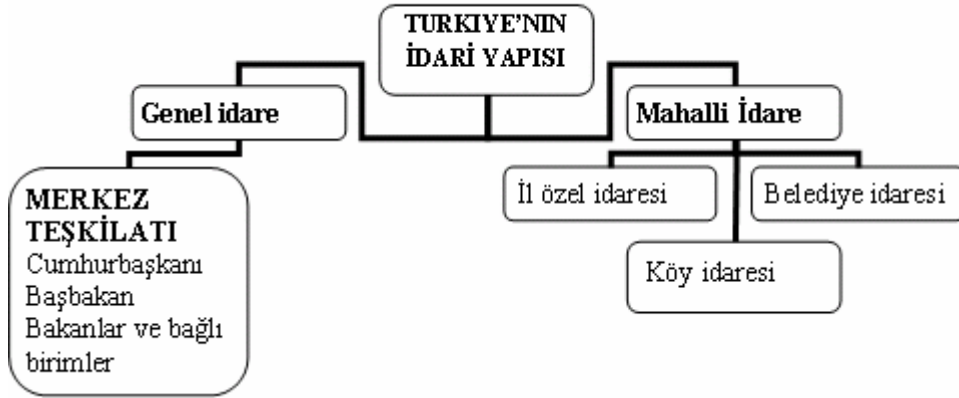
3.1.2.3. Yargıtay'ın İcra- İflas İşleri İle Görevli Hukuk Daireleri

İcra ve iflas kanunu uygulamalarından doğan itiraz ve şikâyetler dolayısıyla icra tetkik mercilerinden verilen tüm hüküm ve kararlar temyiz edilince, bu temyiz incelemesi Yargıtay'ın 12. Hukuk Dairesi'nce yapılır. Mahkemelerden verilmiş iflasa ilişkin hüküm ve kararlara icra iflas kanununun icra tetkik merciiinden verilenler dışında kalan bazı davalar ve şikâyetler sonucunda verilen hüküm ve kararların temyiz ve incelemesi 19. Hukuk Dairesi'nce yapılır.

3.2. İdare Hukuku

Genel anlamda “idare (yönetim)”, belli bir amacın gerçekleştirilmesi için kurulan örgüt veya bu amaca ulaşmak için yürütülen planlı insan faaliyeti demektir. İdare hukuku ise devlet idaresinin teşkilat ve işleyişini, şahısların idare ile olan ilişki ve anlaşmazlıklarını, kamu hizmetlerinin görülmesini düzenleyen hukuk kurallarının tümüdür.

Devletin yasama ve yargılama uğraşları dışında kalan kamu hizmetlerini yerine getirmekle görevli olan organ idare teşkilatıdır. Bu organların kurulması, kurulan örgütü faaliyete geçirecek olan personelin sağlanması, kamu hizmetlerinin görülmesi gibi gerekli hukuki işlemlerin yapılması ve bütün bu işlere elverişli taşınır ve taşınmaz malların ve diğer malzemenin elde edilmesi ve harcanması gibi kamusal nitelikteki işler idare hukukunun konusunu oluşturur . İdare hukukunun temel konuları, idari teşkilat, idari personel ve idari işlerdir.

Şekil 3.1: İdari Teşkilat

3.2.1. İdari Teşkilat

İdari teşkilat genel idare(merkezi idare) ve (mahalli idare) olmak üzere ikiye ayrılır.

3.2.1.1. Genel idare

Genel idare, bütün ülkeyi kapsayan idare olup, “merkez teşkilatı” ve “taşra teşkilatı”ndan meydana gelmektedir.

➤ Merkez Teşkilatı

Genel İdarenin merkez teşkilatında, Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu ve bu kurulun üyeleri yetki bakımından en önde gelen kişilerdir.

Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir (Anayasa.m.113) ve bakanlar başında buldukları bakanlığın en üst amiridirler. Bakanlıklarda müsteşarlık, özel kalem müdürlüğü, saymanlık, personel müdürlüğü, hukuk müşavirliği gibi, organların yanında, her bakanlığın ihtiyacına göre genel müdürlükler, daire başkanlıkları, şube müdürlükleri ve kalemler bulunur.

Bakanlar, hukuki ve mali bakımdan sorumlu oldukları gibi siyasi bakımdan da sorumludurlar. Buna karşılık, bakanlığın en yüksek idari memuru olan müsteşarların siyasi sorumluluğu yoktur.

➤ **Taşra Teşkilatı**

İdari hizmetlerin tümünün merkezden, yani Ankara'daki bakanlıklardan yürütülmesi mümkün değildir. Bu nedendir ki, bakanlıkların ülkenin her tarafına yayılmış teşkilatı vardır. Başka bir deyimle, Türkiye, merkezi idari kuruluşu bakımından coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, illerde diğer kademeli bölümlere(Anayasa. m. 126) yani ilçelere ayrılır.

İl idaresinin başında Vali, ilçe idaresinin başında Kaymakam bulunur. Vali ilde devletin ve hükümetin temsilcisi ve bakanlıkların idari ve siyasi yürütme organıdır. İllerde her bakanlığın temsilcisi olarak birer müdür(Milli Eğitim Müdürü, Sağlık Müdürü, Bayındırlık gibi) bulunur.

3.2.1.2. Mahalli İdareler

Köy, kasaba veya şehir adı verilen belli yerlerde yerleşmemiş bulunan halkın mahalli(yerel) ihtiyaçlarını gidermek üzere çeşitli kamu hizmetlerini yürütmekte olan kuruluşlara "mahalli idareler" denir. Mahalli idareler, il özel idareleri, belediye idareleri ve köy idarelerinden oluşan, kuruluş ve görevleri ile yetkileri yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenen ve seçmenler tarafından seçimle oluşturulan kamu hukuku hükmi şahıslardır (tüzel kişileri).

İl Özel İdaresinin organlarından olan il genel meclisi üyeleri; belediye idaresinin organları olan belediye başkanı ve belediye meclisi üyeleri ve köy idaresinin organları olan muhtarlar ve köy ihtiyar meclisi(heyeti) üyeleri seçimle iş başına gelirler.

3.2.2. İdari Personel

İdarenin, kendisine düşen kamu hizmetlerini yürütebilmesi için personele ihtiyacı vardır. Kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri yapmak üzere atanan kişilere "memur" denir. Anayasamız bu görevlerin memurlar eliyle yürütüleceğini 123. maddesinde belirtmektedir. Her Türk, memur olarak kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez(Anayasa m. 70). Memurların nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir(Anayasa. m. 128/2). Bütün bu hususları düzenleyen ve bugün yürürlükte olan kanun, 1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'dur.

3.2.2.1. Memurların görev ve sorumlulukları

➤ Ödevler ve Sorumluluklar

- **Sadakat**

Devlet memurları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına sadakatle bağlı kalmak ve milletin hizmetinde Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını sadakatle uygulamak zorundadırlar. Devlet memurları bu hususu "Asli Devlet Memurluğuna" atandıktan sonra en geç bir ay içinde kurumlarınca düzenlenecek törenle yetkili amirlerin huzurunda yapacakları yeminle belirtirler ve özlük dosyalarına konulacak aşağıdaki "Yemin Belgesi" ni imzalayarak göreve başlarlar.

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Atatürk İnkılap ve İlkelerine, Anayasada ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğine sadakatle bağlı kalacağıma; Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını milletin hizmetinde olarak tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağıma; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup bunları geliştirmek için çalışacağıma; insan haklarına ve Anayasanın temel ilkelerine dayanan milli, demokratik, laik, bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarımı bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.”

Resim 3.2: Memur

- **Tarafsızlık ve Devlete Bağlılık**

Devlet memurları siyasi partiye üye olamazlar, herhangi bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef alan bir davranışta bulunamazlar; görevlerini yerine getirirken dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi ayırım yapamazlar; hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu eylemlere katılamazlar.

Devlet memurları her durumda Devletin menfaatlerini korumak mecburiyetindedirler. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına aykırı olan, memleketin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozan Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğini tehlikeye düşüren herhangi bir faaliyette bulunamazlar. Aynı nitelikte faaliyet gösteren herhangi bir harekete, gruplaşmaya, teşekküle(oluşuma) veya derneğe katılamazlar, bunlara yardım edemezler.

- **Davranış ve İşbirliği**

Devlet memurları, resmi sıfatlarının gerektirdiği itibar ve güvene layık olduklarını hizmet içindeki ve dışındaki davranışlarıyla göstermek zorundadırlar.

Devlet memurlarının işbirliği içinde çalışmaları esastır.

- **Yurt Dışında Davranış**

Devlet memurlarından sürekli veya geçici görevle veya yetiştirme, inceleme ve araştırma için yabancı memleketlerde bulunanlar devlet itibarını veya görev haysiyetini zedeleyici fiil ve davranışlarda bulunamazlar.

- **Amir Durumda Olan Devlet Memurlarının Görev ve Sorumlulukları**

Devlet memurları amiri oldukları kuruluş ve hizmet birimlerinde kanun, tüzük ve yönetmeliklerle belirlenen görevleri zamanında ve eksiksiz olarak yapmaktan ve yaptırmaktan, memurlarını yetiştirmekten, hal ve hareketlerini takip ve kontrol etmekten görevli ve sorumludurlar.

Amir, emrinde çalışan memurlara hakkaniyet ve eşitlik içinde davranır. Amirlik yetkisini kanun, tüzük ve yönetmeliklerde belirtilen esaslar içinde kullanır.

Amir, maiyetindeki memurlara kanunlara aykırı emir veremez ve maiyetindeki memurdan hususi bir menfaat temin edecek bir talepte bulunamaz, hediyesini kabul edemez ve borç alamaz.

Devlet memurları kanun, tüzük ve yönetmeliklerde belirtilen esaslara uymakla ve amirler tarafından verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü ve görevlerinin iyi ve doğru yürütülmesinden amirlerine karşı sorumludurlar.

Devlet memuru amirinden aldığı emri, Anayasa, kanun, tüzük ve yönetmelik hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Amir emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilirse, memur bu emri yapmağa mecburdur. Ancak emrin yerine getirilmesinden doğacak sorumluluk emri verene aittir.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

- **Kişisel Sorumluluk ve Zarar**

Devlet memurları, görevlerini dikkat ve itina ile yerine getirmek ve kendilerine teslim edilen devlet malını korumak ve her an hizmete hazır halde bulundurmak için gerekli tedbirleri almak zorundadırlar.

Devlet memurunun kasıt, kusur, ihmal veya tedbirsizliği sonucu idare zarara uğratılmışsa, bu zararın ilgili memur tarafından ödenmesi esastır.

- **Mal Bildirimi**

Devlet memurları, kendileriyle eşlerine ve velayetleri altındaki çocuklarına ait taşınır ve taşınmaz malları, alacak ve borçları hakkında, özel kanunda yazılı hükümler uyarınca, mal bildirimini verirler.

- **Basına Bilgi veya Demeç Verme**

Devlet Memurları, kamu görevleri hakkında basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına bilgi veya demeç veremezler. Bu konuda gerekli bilgi ancak bakanın yetkili kılacağı görevli; illerde valiler veya yetkili kılacağı görevli tarafından verilebilir.

Askeri hizmet ile ilgili bilgiler özel kanunların yetkili kıldığı personel dışında hiç bir kimse tarafından açıklanamaz.

- **Resmi Belge, Araç ve Gereçlerin Yetki Verilen Mahaller Dışına Çıkarılmaması ve İadesi**

Devlet memurları görevleri ile ilgili resmi belge, araç ve gereçleri, yetki verilen mahaller dışına çıkaramazlar, hususi işlerinde kullanamazlar.

Devlet memurları görevleri icabı kendilerine teslim edilen resmi belge, araç ve gereçleri görevleri sona erdiği zaman iade etmek zorundadırlar.

- **Kovuşturma ve Yargılama**

Devlet memurlarının görevleri ile ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması ve haklarında dava açılması özel hükümlere tabidir.

- **Toplu Eylem ve Hareketlerde Bulunma Yasağı**

Birden fazla Devlet memurunun toplu olarak söz ve yazı ile müracaatları ve şikayetleri yasaktır.

Devlet memurlarının kamu hizmetlerini aksatacak şekilde memurluktan kasıtlı olarak birlikte çekilmeleri veya görevlerine gelmemeleri veya görevlerine gelip de Devlet hizmetlerinin ve işlerinin yavaşlatılması veya aksatılması sonucunu doğuracak eylem ve hareketlerde bulunmaları yasaktır.

- **Grev Yasağı**

Devlet memurlarının greve karar vermeleri, grev tertiplenmeleri, ilan etmeleri, bu yolda propaganda yapmaları yasaktır.

Devlet memurları, herhangi bir greve, grev teşebbüsüne katılamaz, grevi destekleyemez veya teşvik edemezler.

- **Ticaret ve Diğer Kazanç Getirici Faaliyetlerde Bulunma Yasağı**

Memurlar Türk Ticaret Kanununa göre (Tacir) veya (Esnaf) sayılmalarını gerektirecek bir faaliyette bulunamaz, ticaret ve sanayi müesseselerinde görev alamaz, ticari mümessil veya ticari vekil veya kolektif şirketlerde ortak veya komandit şirkette komandite ortak olamazlar. (Görevli oldukları kurumların iştiraklerinde kurumlarını temsilen alacakları görevler hariç).

Memurların üyesi oldukları yapı, kalkınma ve tüketim kooperatifleri ile kanunla kurulmuş yardım sandıklarının yönetim ve denetim kurulları üyelikleri görevleri ve özel kanunlarda belirtilen görevler bu yasaklamanın dışındadır.

Eşleri, reşit olmayan veya mahcur olan çocukları, yasaklanan faaliyetlerde bulunan memurlar bu durumu 15 gün içinde bağlı oldukları kuruma bildirmekle yükümlüdürler.

- **Hediye Alma, Menfaat Sağlama Yasağı**

Devlet memurlarının doğrudan doğruya veya aracı eliyle hediye istemeleri ve görevleri sırasında olmasa dahi menfaat sağlama amacı ile hediye kabul etmeleri veya iş sahiplerinden borç para istemeleri ve almaları yasaktır.

- **Denetimindeki Teşebbüsten Menfaat Sağlama Yasağı**

Devlet memurunun, denetimi altında bulunan veya kendi görevi veya mensup olduğu kurum ile ilgisi olan bir teşebbüsten, doğrudan doğruya veya aracı eliyle her ne ad altında olursa olsun bir menfaat sağlaması yasaktır.

- **Gizli Bilgileri Açıklama Yasağı**

Devlet memurlarının kamu hizmetleri ile ilgili gizli bilgileri görevlerinden ayrılmış bile olsalar, yetkili bakanın yazılı izni olmadıkça açıklamaları yasaktır.

➤ **Genel Haklar**

- **Uygulamayı İsteme Hakkı**

Devlet memurları, yürürlükte bulunan hükümlerin kendileri hakkında aynen uygulanmasını istemek hakkına sahiptirler.

- **Güvenlik**

Kanunlarda yazılı haller dışında Devlet Memurunun memurluğuna son verilemez, aylık ve başka hakları elinden alınmaz.

- **Emeklilik**

Devlet Memurlarının, özel kanununda yazılı belirli şartlar içinde, emeklilik hakları vardır.

- **Müracaat, Şikayet ve Dava Açma**

Devlet memurları kurumlarıyla ilgili resmi ve şahsi işlerinden dolayı müracaat; amirleri veya kurumları tarafından kendilerine uygulanan idari eylem ve işlemlerden dolayı şikayet ve dava açma hakkına sahiptirler.

Müracaat ve şikâyetler söz veya yazı ile en yakın amirden başlayarak silsile yolu ile şikâyet edilen amirler atlanarak yapılır.

Müracaat ve şikâyetler incelenerek en kısa zamanda ilgiliye bildirilir. Müracaat ve şikayetlerle ilgili esas ve usuller Başbakanlıkça hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

- **Sendika Kurma**

Devlet memurları, Anayasada ve özel kanununda belirtilen hükümler uyarınca sendikalar ve üst kuruluşlar kurabilir ve bunlara üye olabilirler.

- **İzin**

Devlet memurları, 657 Sayılı Kanun'da gösterilen süre ve şartlarla izin hakkına sahiptirler."Devlet memurlarının yıllık izin süresi, hizmeti 1 yıldan on yıla kadar (On yıl dahil) olanlar için 20 gün, hizmeti on yıldan fazla olanlar için 30 gündür. Zorunlu hallerde bu sürelere gidiş ve dönüş için ikişer gün eklenebilir.

Hizmeti 1 yıldan az olan memurların yıllık izin hakkı bulunmamaktadır. Aylıksız izin, mazeret izni, doğum izni, süt izni vb. için 657 Sayılı Kanun'a bakınız.

3.2.3. İdari İşlemler

İdarenin idare hukuku alanındaki hukuki işlemleri, "idari işlem" veya "idari sözleşme" biçiminde ortaya çıkar, ancak esas olan idari işlemdir.

İdari işlem, idarenin idare hukuku alanında bir hukuki sonuç doğurmak veya doğmuş olan bir hukuki sonucu belirtmek üzere yaptığı tek taraflı bir işlemdir. Hukuki sonuçları itibariyle idari işlemlerden bazıları "yapıcı" bazıları ise "belirtici"dir. Yapıcı işlemlerde henüz mevcut olmayan bir hukuki sonuç yaratılmaktadır. Örneğin tüzük, yönetmelik yapmada veya memur atamada durum böyledir. Belirtici idari işlemlerde ise, doğmuş bulunan bir hukuki sonuç belirtilmektedir. Örneğin diploma düzenleme, vergi tahakkuk ettirme gibi...

İdari sözleşme, idarenin idare hukukunca düzenlenen sözleşmeleridir. Buna örnek olarak Maden Kanunu'na bağlı madenlerle ilgili işletme imtiyazları(ayrıcalık) veya Köy Kanunu'na göre iki köy arasındaki sınır uyuşmazlıklarını çözümlenmede ortaya çıkan uzlaşma gösterilebilir.

3.2.4. İdarenin Denetimi

İdarenin denetimi "yargı dışı denetim" ve " yargısal denetim" olmak üzere iki türdür.

➤ **Yargı Dışı Denetim**

Yargı dışı denetimin amacı, idarenin hukuka ve ihtiyaçlara uygun biçimde çalışmasını ve yürümesini sağlamaktır. Bu denetim çeşitli şekillerde, çeşitli usullerde yapılabilir. Örneğin idare kendi müfettişleriyle denetleme yoluna gidebilir; idare dışındaki başka kuruluşlar bu denetimi yapabilir. Nitekim Sayıştay'ın mali alandaki kontrolü, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun kamu iktisadi kuruluşlarını(KİT) denetlemesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin soru, gensoru, gibi yollarla yaptığı denetim, Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinin okulların denetlemesi hep idarenin yargı dışı denetimi usullerine birer örnektir. Cumhurbaşkanlığı'na bağlı olarak kurulan "Devlet Denetleme Kurulu" da, idarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla her türlü inceleme araştırma ve denetlemeleri yapar. Silahlı Kuvvetler ve yargı organları bu kurulun görev alanının dışındadır.

➤ **Yargısal Denetim**

İdari faaliyet ve hizmetlerin yargı organları tarafından denetlenmesi, hukuk devleti anlayışının bir sonucu olduğu kadar, idare edilenlere daha fazla huzur ve güven sağlayan bir denetim yoludur. Gerçekten, idare edilenler ile idare arasında çıkan anlaşmazlıkların tarafsız bir yargı organı önüne götürülebilmesi, idarenin eylem ve işlemlerinin hukuka uygun olup olmadığının da yine tarafsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, vatandaşa büyük bir ferahlık ve güven sağlar. Anayasanın 125. maddesinde " İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır." demek suretiyle idarenin yargısal denetime tabii bulunduğunu açıkça belirtmiştir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler (İşlemin Yapılmasına İlişkin Öneriler)
<ul style="list-style-type: none">➤ İcra-İflas Hukukunu Kavrayınız.➤ İdare Hukukunu Kavrayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ İcra müdürlüğünün yaptığı işlemler ve verdiği kararlar bağlı bulunduğu hakimden denetimine Açık mıdır? Tartışınız.➤ İdarenin işlem ve eylemlerinin yargı tarafından denetimi ne demektir?➤ Mahkeme harçları, İcra ve iflas harçları, masraflar konusunda gerekli hesaplamaları yapınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıda bu öğretim faaliyetiyle ilgili bir test yer almaktadır. Aşağıdaki soruların cevaplarını tamamlamalı, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli olarak değerlendiriniz.

1. Borçların devlet kudreti(gücü) yardımı ile (zorla) yerine getirilmesine denir.
2. Önceden çıkarılmış mahkeme kararıyla gerçekleşen icra aşağıdakilerden hangisidir?
A) İlamsız icra
B) İlansız icra
C) İlamlı icra
D) Hileli icra
3. İcra müdürlüğü zor kullanma yetkisine sahip olup bu konuda zabıta(kolluk) kuvvetlerine ve köy muhtarlarına emir verebilir.
Doğru..... Yanlış.....
4. İcra tutanakları gizlidir?
Doğru..... Yanlış.....
5.icra işlerinde birinci derecede görevlidir.
6. Aşağıdakilerden hangisi merkez teşkilatında değildir?
A) Başbakan
B) Cumhurbaşkanı
C) İl özel idaresi
D) Bakanlar
7. Aşağıdakilerden hangisi memurların ödev ve sorumluluklarından değildir?
A) Sadakat
B) Tarafsızlık ve Devlete Bağlılık
C) Mal Bildirimi
D) Emeklilik
8. Devlet memurlarının kamu hizmetleri ile ilgili gizli bilgileri görevlerinden ayrılmış bile olsalar, yetkili bakanın yazılı izni olmadıkça açıklamaları yasaktır. (D) (Y)
9. Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinin okulların denetlemesi yargısal denetime örnektir.
Doğru..... Yanlış.....

10. İcra tetkik mercii, icra – iflas dairelerini denetler ve bu dairelerin işlemlerine karşı yapılacak şikayetler ile itirazları inceler, karara bağlar.

Doğru..... Yanlış.....

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevaplar ile cevap anahtarınızı karşılaştırınız, cevaplarınız doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz. Yanlış cevap verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek konuyu tekrar ediniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıda bu modül ile ilgili bir test yer almaktadır. Aşağıdaki soruların cevaplarını tamamlamalı, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli olarak değerlendiriniz.

1.şirketlerin kuruluş, faaliyet ve sona erme işlemlerini düzenleyen hukuk dalıdır.
2. Aşağıdaki şirket türlerinden hangisinin tüzel kişiliği yoktur?
A) Komandit şirket
B) Kolektif şirket
C) Adi şirket
D) Anonim şirket
3. Tüzel kişiliğe sahip, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere(oluşum) denir.
4. Tacirin en geniş yetkilerle donatılmış yardımcısı aşağıdakilerden hangisidir?
A) Ticari mümessil
B) Ticari vekil
C) Acent
D) Komisyoncu
5. Aşağıdakilerden hangisinde ilk derece mahkemeler ve bunlarla ilgili üst mahkemeler yanlış verilmiştir?
A) Adli mahkemeler – Yargıtay
C) İdari mahkemeler – Danıştay
B) Askeri mahkemeler – Danıştay
D) Askeri mahkemeler – Askeri Yargıtay
6. Aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri Kanunlar, Kanun Hükmünde Kararnameler, T.B.M.M. iç tüzüğü veya bunların bazı maddelerinin kabul edilme şekli ya da içerdiği kurallar bakımından anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla iptal davası açabilir.
I.Cumhurbaşkanı,
II.Ana muhalefet partisi meclis grubu
III. İktidar partisi meclis grubu
IV.Meclis üye tam sayısının en az onda birine ulaşan üyeler açabilir.
A) Yalnız I ve II
B) Yalnız I
C) Hepsi
D) I,II,III

7. Ağır ceza mahkemesi her ilçede bulunur.
Doğru..... Yanlış.....
8. İdari teşkilat veolmak üzere ikiye ayrılır.
9. Aşağıdakilerden hangisi icra teşkilatında değildir?
A) Belediye başkanı
B) İcra dairesi
C) Yargıtay'ın icra işleri ile görevli hukuk dairesi
D) İcra müdürü
10. “Devlet memurları siyasi partiye üye olamazlar, herhangi bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef alan bir davranışta bulunamazlar; görevlerini yerine getirirken dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi ayırım yapamazlar; hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu eylemlere katılamazlar.” Bu cümleler memurun ödev ve sorumluluklarından hangisini ifade etmektedir?
A) Davranış ve işbirliği
B) Sadakat
C) Tarafsızlık ve devlete bağlılık
D) Gizli bilgileri açıklama yasağı

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevaplar ile cevap anahtarımızı (değerlendirme kriterleri) karşılaştırmamız, cevaplarınız doğru ise bir sonraki modüle geçmek için ilgili kişiler ile iletişim kurunuz. Yanlış cevap verdiyseniz modülün ilgili faaliyetine dönerek konuyu tekrar ediniz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ 1 CEVAP ANAHTARI

1	D
2	B
3	D
4	Tacir
5	Rehin
6	D
7	Şirket
8	B
9	C
10	Y

ÖĞRENME FAALİYETİ 2 CEVAP ANAHTARI

1	D
2	A
3	D
4	D
5	D
6	B
7	Yargıtay
8	A
9	D
10	Y

ÖĞRENME FAALİYETİ 3 CEVAP ANAHTARI

1	Cebri İcra
2	C
3	D
4	Y
5	İcra Müdürlüğü
6	C
7	D
8	D
9	Y
10	D

MODUL DEĞERLENDİRME

1	Sermaye Hukuku/Şirketler Hukuku
2	C
3	Kooperatif
4	A
5	B
6	D
7	Y
8	Genel İdare/Mahalli İdare
9	A
10	C

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- **1982 T.C. Anayasası**
- **657 sayılı Devlet Memurları Kanunu**
- **İcra İflas Kanunu**
- **Türk Ticaret Kanunu**
- AKINTÜRK, **Temel Hukuk**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1997.
- AVCI Rıdvan ve diğerleri, **Hukuk Ders Kitabı**, Sistem Yayıncılık, 1998.
- BATTAL Ahmet, **Hukuk Ders Kitabı**, Tutibay Yayınları, Ankara, 2000.
- KURU Baki, Ramazan Arslan, **İcra İflas Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2003.
- <http://www.turkhukusitesi.com/>
- <http://www.idealhukuk.com/>
- <http://www.hukuk.gen.tr/>
- <http://www.hukuki.net/>
- <http://www.idarehukuku.gen.tr/kutuphane.htm>

KAYNAKÇA

- **1982 TC Anayasası**
- **657 sayılı Devlet Memurları Kanunu**
- **İcra İflas Kanunu**
- **Türk Ticaret Kanunu**
- AKDOĞAN, Kamil, **Hukuk Ders Kitabı** 1-2, Tutibay Yayınları, Ankara, 1995.
- AKINTÜRK, Turgut, **Medeni Hukuk**, Savaş Yayınları, Ankara, 1996.
- AKINTÜRK, Turgut, **Temel Hukuk**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1997.
- ANSAY, Tuğrul, **Şirketler Hukuku Bilgisi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1994.
- AVCI, Rıdvan ve diğerleri, **Hukuk Ders Kitabı**, Sistem Yayıncılık, 1998.
- BATTAL, Ahmet, **Hukuk Ders Kitabı**, Tutibay Yayınları, Ankara, 2000.
- BOZER, Ali, **Ticaret Hukuku Bilgisi**, Ankara, 1983.
- GÖZLER, Kemal, **Anayasa Hukukuna Giriş Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2005.
- GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasa Hukuku**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2000.